

Osadnictwo wczesnośredniowieczne

Do tego poziomu chronologiczno-kulturowego przypisano 2109 fragmentów naczyń oraz kilkanaście innych przedmiotów w postaci przęślików, przedmiotów żelaznych i kamiennych. Całość uzupełnia 119 obiektów ziemnych datowanych materiałami ceramicznymi, w postaci tzw. jam przypaleniskowych będących zapewne pozostałościami domostw, palenisk, dołów posłupowych, innych różnorodnych jam o przeznaczeniu gospodarskim oraz dwóch studni (ryc. 84).

IV.1. ANALIZA CERAMIKI NACZYNIOWEJ

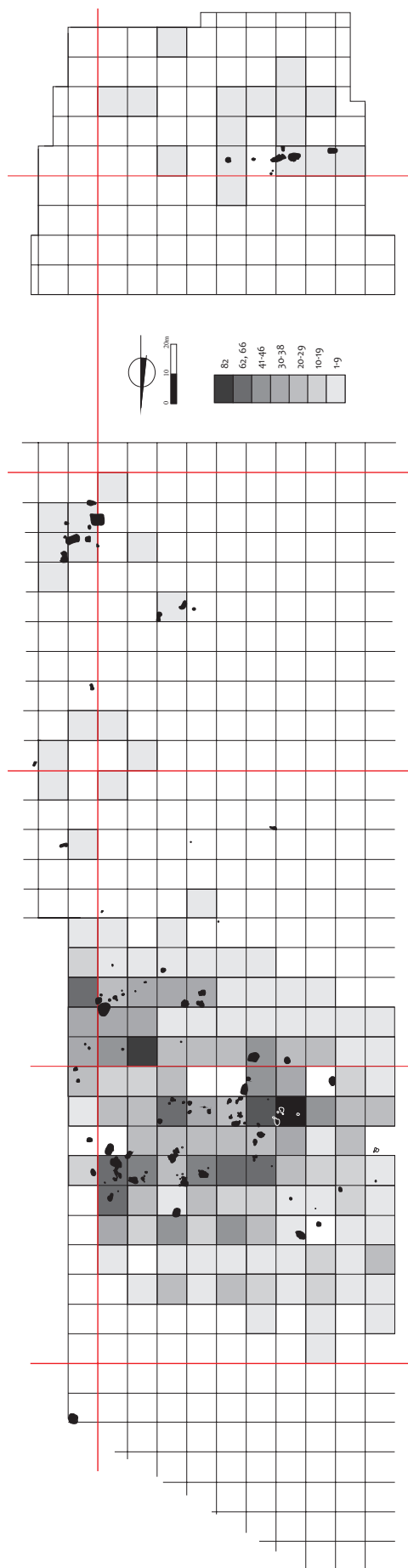
Analiza została przeprowadzona dwutorowo. Po pierwsze, wszystkie fragmenty silnie rozdrobnionego materiału poddano analizie technologicznej, natomiast w drugiej kolejności przeprowadzono analizy – morfologiczną oraz ornamentacyjną.

IV.1.1. KLASYFIKACJE FORM NACZYNIOWYCH

Omawiając inwentarze ceramiczne napotykaamy na szereg trudności, przy zazwyczaj rozdrobnionym materiale, zwłaszcza z punktu widzenia wyznaczenia podstawowych morfogrúp naczyń. Jest to spowodowane faktem, że w takich zespołach mamy najczęściej do czynienia z formami generalnie przypisywanymi do garnków, tym bardziej jeżeli dotyczy to materiałów wczesnośredniowiecznych.

Typologia najstarszych materiałów wczesnośredniowiecznych całkowicie ręcznie lepionych grupy GtI według M. Parczewskiego uwzględnia 12 typów naczyń, w tym 8 – to garnki (typy 1 – 8), 3 – obejmują czary i miski (typy 9 – 11, gdzie wiele z nich to także formy garnkowe różniące się zasadniczo od garnków jedynie mniejszymi rozmiarami) i jeden typ talerzy (typ 12), przy braku typu dla prażnic, które pojawiają się dopiero przy okazji wydzielania krawędzi wylewów, jako typ J (M. Parczewski 1988, s. 34 – 36, 60, ryc. 3 – 11; 50: J). Sytuacja ulega pewnej zmianie w momencie wprowadzania nowej techniki formowania naczyń w oparciu o wykorzystanie koła garncarskiego. Tym niemniej na wczesnym etapie jego wykorzystania, asortyment analizowanych form naczyniowych z grup GtII-V zmienia się tylko w niewielkim stopniu. W dalszym ciągu notowane są głównie formy garnkowe i jedynie sporadycznie mamy do czynienia z innymi, które można sklasyfikować jako np. puchary, formy flaszowate, miski, kubki, pokrywki. Przykładowo dla zespołu kruszwickiego W. Dzieduszycki, dla przedziału czasowego pomiędzy wiekiem X a połową wieku XIV, wyróżnił 14 typów, z których 10 to odmiany garnków (typy I-X), a kolejne: XI i XII to puchary, XIII – kubki, XIV – miski, XV – pokrywki (W. Dzieduszycki 1982, s. 34 – 43, tabl. IX; X). Praktyka badawcza wskazuje jednak, że na zdecydowanej większości stanowisk są to właściwie wyłącznie formy, które określamy mianem garnków. Przykładowo, dla materiałów z osady wczesnośredniowiecznej ze stanowiska Pęcławice 5, położonego w pobliżu stanowiska w Rogaszynie wyróżniono dwadzieścia dwa typy naczyń, z których absolutna większość to odmiany garnków, z których niektóre zinterpretowano jako dzbany i to zapewne niewłaściwie (m.in. typy: IX, XI i XV), oraz mis/kubków (E. Dziubek 2011, s. 77 – 87, ryc. 30 – 34). Niewątpliwie na usprawiedliwienie można przyjąć, że w opracowywanych inwentarzach zazwyczaj brak pełnych form naczyń, co uniemożliwia jednoznaczne i dokładne ich przypisanie do danej morfogrupy, czy też typu.

W odniesieniu do omawianych materiałów przyjęto ich klasyfikację w ramach czterech grup oznaczonych od A do D i to w odniesieniu do wszystkich naczyń z kategorii GtI-V. Taki podział zastoso-

Ryc. 84. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Planigrafia materiałów wczesnośredniowiecznych oraz obiektów osadniczych.

Fig. 84. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Spatial distribution of the early medieval artefacts and settlement features.

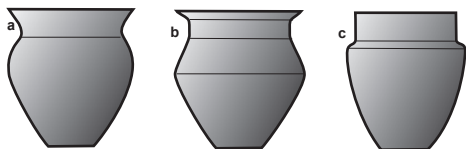
wano już przy opracowaniu materiałów osadniczych z Rekowa, z Mazowsza Płockiego (B. Muzolf 2000) oraz badanego w 1999 r., środkowopolskiego cmentarzyska ciałopalnego typu Alt Käßlich w Grabku, gm. Szczerców (B. Muzolf 2002b, s. 418-419, ryc. 242). Podział ten odpowiada zasadniczo również późniejszej klasyfikacji M. Trzeciackiego (2011), która została przywołana i zastosowana w pracy M. Trojana dotyczącej materiałów z osad w Lutomiersku-Koziówkach (M. Trojan 2012, s. 228), gdzie grupy naczyń zostały oznaczone nieco odmiennie w stosunku do propozycji autora z 2000 r. W podziale autora z roku 2000 do poszczególnych grup przypisano następujące formy naczyń. Grupie A przyporządkowano naczynia esowate, grupa B to naczynia o brzuścu tzw. dwustożkowatym, grupę C tworzą naczynia o tektonicznie wydzielonych szyjkach, natomiast grupa D obejmuje formy o tzw. cylindrycznych wylewach (B. Muzolf 2000).

W ramach wydzielonych grup A-D identyfikujemy naczynia pod względem ich formy, przypisując je do różnych morfogrów funkcjonalnych, a w ramach tychże do różnych typów oraz odmian. Dla osiągnięcia tego celu posłużymy się typologizacją stworzoną w pierwotnej wersji dla opracowywania materiałów z epoki brązu, którą omawialiśmy i zastosowaliśmy już wcześniej (rozdział III.3.1.1, w tym tomie). W tym wypadku klasyfikacja ta została zastosowana w wersji lekko zmodyfikowanej, przystosowanej do potrzeb materiałów wczesnośredniowiecznych, ale zachowała swój pierwotny układ. Zasady jej stosowania omówimy w czterech krokach (ryc. 85). W pierwszym, analizowaną formę przyporządkujemy do przyjętych morfogrów funkcjonalnych: garnków – G, mis – M, czarek – Cz, kubków – K, pucharów – P, form faszowitych – F i pokrywek – Po (ryc. 85: 1). Ze względu na złożoność tektoniczną bryły naczynia, w rozbudowanej formie, jest to bryła cztero-elementowa (ryc. 85: 2), wyróżniamy w ramach poszczególnych morfogrów ich podtypy, np.: garnków: G1, G2, G3 po G4 itd. jednocześnie określamy sposób modelowania maksymalnego wyęcia brzuśca jako łagodny/wyoblony – a lub też ostry – b (ryc. 85: 1a). W kroku drugim określamy typ kodowymi oznaczeniami elementów składowych bryły naczynia (ryc. 85: 2) w oparciu o 9 wyznaczonych form geometrycznych (ryc. 85: 2a), co jest rozwinięciem propozycji S. Kadrowa (1991, s. 41 i n., ryc. 23; 24). Typ naczynia tworzymy opisując kodowo formy jego elementów składowych pocz-

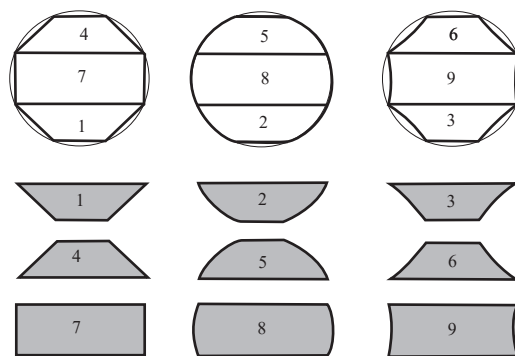
1 Podstawowe morfogrupy naczyń

1	G-garnki	M-misy	K-kubki	D-dzbanki	Cz-czarki	P-puchary	Po-pokrywki
---	----------	--------	---------	-----------	-----------	-----------	-------------

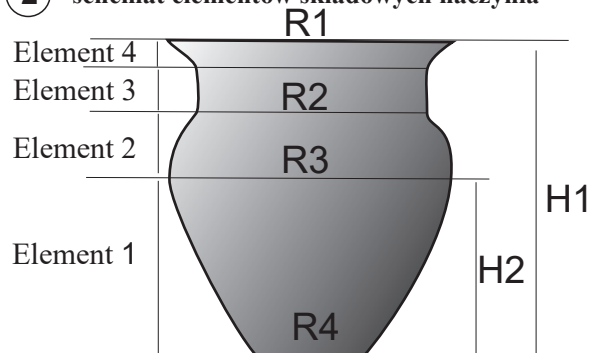
1a - profilacja maksymalnego wyęcia brzuśca

2a - formy elementów składowych naczynia

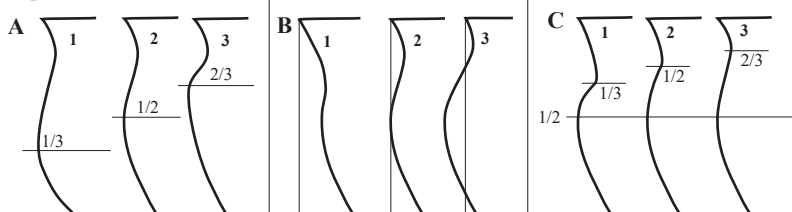
2 - schemat elementów składowych naczynia

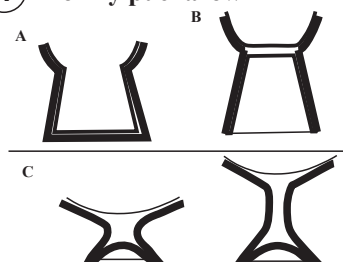
2b - podstawowe formy den

3 - schemat oznaczeń cech odmian naczynia

4 - formy pucharów

5 - współczynniki

tzw. współczynnik smukłości

$$S. = H1:R4$$

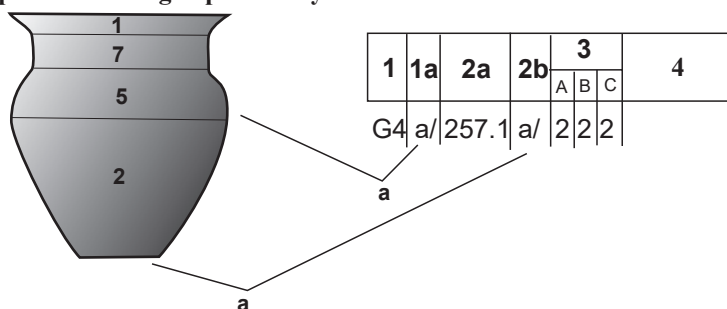
tzw. współczynnik profilacji

$$P. = R2:R3$$

tzw. współczynnik stabilności naczynia

$$St. = R3:R4$$

6 - sposób kodowego opisu naczynia

Ryc. 85. Schemat klasyfikacji typologicznej naczyń wczesnośredniowiecznych. Legenda: 1 – morfogrupy naczyń; 1a – modelowanie brzuśców: a – łagodne, b – ostre; 2 – model naczynia z formami elementów składowych; 2a – formy elementów składowych naczynia; 2b – formy den: a – płaskie, w – wklęsłe, s – wydzielone/podkreślone; 3 – wyznaczanie odmian w oparciu o cechy morfologii naczyń ze względu na: A – usytuowanie maksymalnego wyęcia brzuśca, B – stopień wychylenia wylewu względem maksymalnego wyęcia brzuśca, C – proporcję górnej części naczynia powyżej maksymalnego wyęcia brzuśca; 4 – formy podstaw pucharów; 5 – współczynniki metryczne; 6 – sposób kodowego opisu naczynia.

Fig. 85. Diagram of the typological classification of early medieval vessels. Legend: 1 – morphological groups of vessels; 1a – belly modelling: a – gentle, b – sharp; 2 – an exemplary vessel with the forms of subparts; 2a – forms of subparts of a vessel; 2b – forms of bottoms: a – flat, w – concave, s – accentuated; 3 – distinguishing the variants based on the characteristics of the morphology of vessels based on: A – the placement of the maximum width of the belly of the vessel, B – the degree of mouth inclination in relation to the maximum width of the belly, C – the proportion of the upper part of the vessel above the maximum width of its belly; 4 – basic forms of beakers; 5 – metric indicators; 6 – method of code description of the vessel.

nając od dna po wylew (ryc. 85: 2a) i uzupełniamy typem dna (ryc. 85: 2b). W kroku trzecim wyznaczamy odmiany typów w oparciu o trzy cechy: A – pozycję usytuowania maksymalnego wyđęcia brzuśca, B – stopień wychylenia krawędzi wylewu względem maksymalnego wyđęcia brzuśca i C – określenie proporcji pomiędzy elementami składowymi górnej części naczynia powyżej maksymalnego wyđęcia brzuśca w stosunku do wylewu, zapisywane w kolejności A-B-C (ryc. 85: 3).

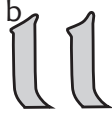
Przy klasyfikowaniu naczyń niezwykle istotne znaczenie mają także współczynniki metryczne. W tym celu wprowadzamy trzy współczynniki, tj. współczynnik S – smukłości (H1:R3), współczynnik P – profilacji (R2:R3) oraz współczynnik stabilności naczynia St (R3:R4), określający stosunek średnicy dna do maksymalnego wyđęcia brzuśca (ryc. 85: 5). Wydaje się, że korelacja określeń typów i odmian z wartościami współczynników S i P (pomijamy tutaj współczynnik St) może doprowadzić do precyzyjniejszych klasyfikacji form naczyniowych. Wartości uzyskiwane dla poszczególnych współczynników oscylują wokół liczby 1. W przypadku współczynnika S wartość powyżej 1 oznacza formy wyższe/wysokie o wysokości naczynia większej od maksymalnej średnicy brzuśca i na odwrót. Przy współczynniku P wielkości bliższe 1 to formy o bardzo słabej profilacji ścianek, a im ułamek jest mniejszy tym naczynie jest silniej profilowane, czyli z większym wyđęciem brzuśca. Współczynnik St równy 1 oznacza *de facto* naczynie o brzuścu cylindrycznym, ale w innych przypadkach przy wartości zbliżającej się do 1 są to formy szerokootworowe, a im wartość jest niższa, tym dno jest mniejsze w stosunku do maksymalnego wyđęcia brzuśca. Im dno mniejsze, tym naczynie jest mniej stabilne i należy przypuszczać, że dla jego stabilności było potrzebne ich osadzanie np. w gruncie itd.

Ostatecznie, wykorzystując wszystkie powyższe elementy opisujące dane naczynie uzyskujemy możliwość stworzenia jego kodowego opisu, co prezentujemy na przykładzie formy garnka czteroelementowego (ryc. 85: 6).

Przy braku całych lub też większych części naczyń, szczególnego znaczenia nabiera próba określenia ich formy w oparciu o rozdrobniony materiał ceramiczny. Formy (typu) identyfikowanych fragmentów naczynia można określić także według kryteriów zastosowanych powyżej, przy rozróżnianiu elementów

Wylewy (W)	Szyjki (S)		Brzuśce (B)				Dna (D)		
	typy	S1	S2-wydz.	B1	B2a	B2b	B3	D1	D2
1	41	1 513 413	4	15a			1	a	w
2	43	4 543 441	5	14a	14b		2	s	ww
3	51	7 573 471	6		16b		3		
5	53	9 593 491							
6									
7									

Ryc. 86. Klasyfikacja diagnostycznych fragmentów naczyń. Fig. 86. Classification of the distinctive fragments of vessels.

A1	a 	b 	c 	d
A2	a 	b 	c 	
A3				
A4	a 	b 	c 	
A5	a 	b 	c 	
B1				
B2				
B3				
B4				
B5				
B6	a 	b 	c 	
C1	a 	b 		

Ryc. 87. Rogaszyn stan. 2–4, gm. Piątek. Grupy klasyfikacyjne form krawędzi wylewów naczyń.

Fig. 87. Rogaszyn site 2–4, commune of Piątek. Classification groups of the forms of the mouth rims of the vessels.

składowych naczyń (ryc. 85: 2a). Wykorzystując kodowe oznaczenia elementów składowych naczyń, stworzono zgeneralizowaną klasyfikację cech diagnostycznych dla poszczególnych ich fragmentów. Przyjęto, iż na formę naczyń mają wpływ następujące elementy składowe, z których pochodzą dane fragmenty (ryc. 86): forma wylewu (W), obecność lub brak wydzielonej szyjki naczyń (S), ukształtowanie górnej partii brzośca (B1), forma modelowania maksymalnego wyđęcia naczyń (B2a-B2b), ukształtowanie dolnej partii brzośca (B3) i sposób formowania dna (D1-D2).

Zastosowanie powyższej klasyfikacji doprowadziło do wstępnych ustaleń dotyczących określenia pozyskanych form z Rogaszyna. Szczególnego znaczenia nabrało określenie formy „szyjek” oraz górnych partii brzuśców. Zidentyfikowanie szyjek typów S1 i S2 pozwoliło stwierdzić obecność w zbiorze form naczyń z dwóch odmiennych grup typów, tj. naczyń z krótką, zredukowaną szyjką jedynie do formy przewężenia z odmian typu S1 oraz z szyjką wydzieloną tektonicznie z typu S2 w kilku odmianach S2/1, 4, 7 i 9. Natomiast określenie formy maksymalnego wyđęcia brzuśca prowadziło do identyfikacji kolejnych form, czyli baniastych – typ B2a/15 (z grupy naczyń A) oraz tzw. dwustożkowatych – typ B2b/14a, 14b i 16 (z grupy naczyń C), co poniekąd uzupełniają także wyróżnione formy górnych partii brzuśca z typów B1/4, 5 i 6. Wydzielono również trzy sposoby formowania dolnej partii brzuśca w ramach typu B3, co umożliwia ujawnienie występowania naczyń, które możemy w oparciu o tę cechę zaliczyć do naczyń serii: 1 (s.100) – o prostych ściankach (typ B3/1), 2 (s.200) – o ściankach łukowato wyđętych (typ B3/2) oraz charakterystyczną i rzadko notowaną serię 3 (s.300) – o partii przydennej łukowato podciętej (typ B3/3). Wśród den wyznaczono dwie podstawowe ich grupy, czyli płaskie niewydzielone (typ D1/a) i podkreślone stopką (typ D1/s) oraz formy wysklepione (typ D2/w) oraz z wałkiem dookólnym (D2/ww).

Na specjalną uwagę zasługuje jeszcze klasyfikacja form samych wylewów, a szczególnie profilacja ich krawędzi. Wszystkie zidentyfikowane krawędzie wylewów zebrano w trzech podstawowych grupach. Grupa A obejmuje wylewy z krawędziami pozbawionymi wrębu, grupa B to wylewy zaopatrzone w tzw. wrąb oraz grupa C, z wylewami tzw. cylindrycznymi. W ramach każdej grupy wyróżniono szereg typów i odmian (ryc. 87).

Grupa A – obejmuje wylewy rozchylone skośnie na zewnątrz lub łagodnie wywinięte z różnie wykończoną krawędzią, co jest podstawą do wyróżnienia wśród nich pewnych typów i odmian. Najczęściej towarzyszą naczyniom częściowo obtaczanym. Odnosi się to szczególnie do odmian typów A1 i A2, częściowo także A3. Typy A4 i A5 ze swymi odmianami występują tylko przy naczyniach całkowicie obtaczanych.

Grupa B – obejmuje 6 typów z szeregiem odmian. To zdecydowanie krawędzie naczyń całkowicie obtaczanych, wśród których wylewy są łukowato wygięte na zewnątrz. Wśród nich najczęściej spotykany jest typ B3 i po części typ B4. Sporadycznie notujemy odmiany z typów B1, B2, B5 i bardzo rzadko z typu B6, obejmującego krawędzie silnie profilowane.

Grupa C – to wylewy tzw. naczyń o cylindrycznej szyjce, które wystąpiły jedynie w 3 fragmentach.

IV.1.2. TECHNOLOGIA NACZYŃ I ICH MORFOGRUPY

Wszystkie materiały pozyskane z obiektów, jak i z warstwy, poddano analizie w myśl propozycji obejmującej wydzielenie tzw. grup technicznych – GtI-V (W. Chudziak 1991), ze względu na technikę wykonania naczyń, rodzaj domieszki schudzającej masę ceramiczną, rodzaj wypału, rodzaj przełamu oraz barwę obu powierzchni.

Cały odkryty materiał ceramiczny pod względem technologii wykonania należy zaliczyć do tzw. ceramiki brunatnej, wykonanej z glin żelazistych i wypalanej w atmosferze utleniającej. W pierwszym rzędzie należy stwierdzić, że wszystkie pozyskane fragmenty naczyń pochodzą z egzemplarzy, które zostały poddane w większym lub mniejszym zakresie obtaczaniu. Ze względu na zasięg śladów obtaczania stwierdzonych na naczyniach, wyróżniono pięć grup technicznych oznaczonych jako GtI-V. Naczynia całkowicie ręcznie lepiące grupuje GtI, obtaczane przykrawędnie GtII, obtaczane do maksymalnego załomu brzuśca to grupa GtIII. Natomiast grupa GtIV obejmuje naczynia słabo obtaczane po samo dno. Ostatnia grupa – GtV, mieści naczynia poddane całkowitemu obtaczaniu formującemu.

Na stanowisku w Rogaszynie nie występują naczynia z grupy GtI, gdyż nie stwierdzono żadnego fragmentu krawędzi bez śladów obtaczania. Natomiast trzeba podkreślić, że szereg fragmentów, zwłaszcza z partii wylewowej i brzuśców, takimi cechami się charakteryzuje, przy trudnościach wydzielenia takich w partiach przydennych. W takiej sytuacji, po analizie materiałów, włączono takie fragmenty w skład połączonej grupy GtII/III. Natomiast większość materiałów przynależy jednoznacznie do grupy GtIV/V, która mieści naczynia poddane całkowitemu obtaczaniu formującemu.

Jeżeli chodzi o rodzaj domieszki schudzającej masę ceramiczną, z której wykonywano naczynia roga-szyńskie notujemy kilka ich receptur. Naczynia z grup GtII/III wykonywano głównie w oparciu o tłuczeń

kamienny, niekiedy z wykorzystaniem nawet grubego, ale najczęściej w konfiguracji średniego, drobnego i piasku. W naczyniach zaliczonych do grupy GtIV/V zdecydowanie dominuje domieszka drobnego tłucznia kamiennego, ale także średniego i piasku. Niekiedy i w tych naczyniach notujemy jeszcze domieszkę tłucznia grubego. Znamionuje to niewątpliwie fazę przejściową w wytwórczości garncarskiej. Barwy powierzchni naczyń przyjmują najczęściej różne odcienie brunatne, po brunatno-szarawe. Formy z grup GtII/III mają zdecydowanie częściej barwy jasne, popielato-brunatne, zazwyczaj z czarnym przełamem i dość nagminną czarno-szarą powierzchnią wewnętrzną. Natomiast wśród naczyń grupy GtI-V/V powierzchnia wewnętrzna jest częściej także brunatna, przy notowanej również szaro-czarnej.

Morfogrupy naczyń

We wczesnośredniowiecznym zespole naczyń z Rogaszyna wyróżniono następujące morfogrupy naczyń w myśl zaprezentowanej powyżej klasyfikacji.

Morfogrupa garnków (G)

Wśród garnków wyróżniamy kilka typów i odmian w ramach grup: A, B i C. Wykorzystanie wartości współczynników S, P, i St umożliwiło wydzielenie, w ramach teoretycznie takich samych typów i odmian, ogólnych naczyń, również co najmniej dwa ich warianty, zwłaszcza ze względu na uzyskiwane wartości współczynników S i P. W przypadku zespołu z Rogaszyna niestety możemy się posłużyć głównie uzyskiwaną wartością współczynnika P, ze względu na brak pełnych form i tym samym brak danych dla współczynnika S. Ale uzyskane już wartości współczynnika P, ukazująca stopień wydatości brzuśca, czyli jego maksymalnej średnicy w stosunku do szyjki/wylewu, nakazują wyróżnić co najmniej dwa ich warianty: W1 i 2 W2. Dlatego też w takiej kolejności je zaprezentujemy.

Grupa A naczyń

Wariant 1

G3a/153a/333 (ryc. 88: 1). Jedyne prawie całkowicie zrekonstruowany garnek częściowo obtaczany pochodzi z obiektu 47/C87. Jest to forma o wysoko usytuowanym maksimum, niezbyt wydętego, brzuśca i łukowato wygiętym, lekko pocienionym wylewie o zaokrąglonej krawędzi z płaskim dnem. Naczynie jest pozbawione zdobnictwa. Niewątpliwie istotne są tutaj współczynniki metryczne. Współczynnik S wynosi 0,97 wskazując, że jest to naczynie o średnicy brzuśca zbliżonej do wysokości naczynia. Natomiast współczynnik P, określający stopień wyprofilowania ścianek naczynia, czyli wydatości brzuśca w stosunku do średnicy szyjki (lub podstawy wylewu) uzyskuje wartość 0,91. Jest to wartość bliska 1 pokazująca, że jest to naczynie o bardzo słabej profilacji, czyli o niewielkim wydatciu brzuśca. Trzeci współczynnik St uzyskuje wartość około 0,47, co wskazuje, że jest to forma dość stabilna, jeżeli chodzi o wielkość jego podstawy, czyli dna.

Garnki tego typu znajdują liczne analogie na szerokim obszarze i na wielu stanowiskach. Dla nas najbliższe analogie pochodzą z osady na stanowisku 1–4 w Kolonii Orenice, położonej naprzeciwko osady w Rogaszynie. Odkryto je w prawie wszystkich zidentyfikowanych tam podomowych obiektach ziemnych, datowanych w ramach VIII do początków wieku X (W. Stasiak 2021, s. 201, ryc. 4: 1; 5: 1; 7: 3; 10: 4; 11: 4; 12: 2; 13: 2, tam dalsza literatura). Na szczególną uwagę w tym zbiorze zasługują garnki zdobione odciskiem pustej rurki (W. Stasiak 2021, s. 200, ryc. 12: 2; 13: 2, tam szeroka literatura). Trzeba wspomnieć, że takie formy wystąpiły w nieodległym Bocheniu stan. 16 w różnych obiektach, m.in. w studni, która powstała w latach 826–827 AD, na co wskazują użyte dendrodaty (F. Bierman, M. Dulinicz 2001, s. 98 i n., ryc. 10).

G3a/253/333 (ryc. 88: 2). Analizując powyższy typ okazało się, że nasza typologia umożliwia wyróżnienie, obok typu 153, również typu 253, gdzie naczynia przyjmują formę wyobloną partii przydennej, co różnicuje wiele form naczyń. W typie 253 mieszczą się formy obtaczane częściowo, także pozbawione zdobnictwa, z wylewem wygiętym łukowato na zewnątrz. Co najważniejsze, współczynnik P wynosi w tym przypadku również około 0,90, czyli jest to forma bardzo słabo profilowana. Analogiczne formy współwystępują z typem 153a.

G3a/351/233(?) (ryc. 88:11). Formą wyjątkową, zachowaną niestety częściowo jest duże, szeroko-otworowe naczynie z obiektu 257/C87. Naczynie jest częściowo obtaczane w górnej partii i zdobio-

ne na brzuścu falistymi, pojedynczymi liniami rytymi. Cechą charakterystyczną formy jest sposób modelowania dolnej części brzuśca, który wskazuje na jej silne podcięcie, przechodzące w baniasty brzusiec, zwieńczony krótkim, skośnie wygiętym, prostym wylewem. Dodatkowo, wykorzystując współczynnik P uzyskujemy jego wartość 0,94, czym niewątpliwie nawiązuje do sposobu modelowania naczyń z powyżej wyznaczonych typów. Natomiast współczynnik St, wyznaczony jedynie w przybliżeniu, uzyskuje wartość około 0,37, co wskazuje, że jest to forma wąskodenna o słabej stabilności naczynia. Cała forma naczynia stwarza problem, do jakiej morfogrupy należy ją zaliczyć, czy do form garnkowatych (G3a/351/333), czy też pucharowatych (P3a/351/333). Ostatecznie zaliczamy ją do dużych form garnków zasobowych G3a. Naczynia z tak modelowaną dolną częścią należą do rzadkości. Tym niemniej należy wskazać na dość bliską formę wykonaną w kategorii GtI i zaliczoną przez M. Parczewskiego do typu naczyń 9.2, określonego jako: „naczynie o podciętym dnie” z najstarszego horyzontu znalezisk wczesnośredniowiecznych (M. Parczewski 1988, s. 36, ryc. 9, tabl. LXXIII: 90). W Kruszwicy brak takich form (W. Dzieduszycki 1982). Wydaje się także, że można tę formę potraktować jako wyjściową dla porównania z garnkiem całkowicie obtaczanym z osady w Lutomiersku-Koziówkach stan. 3a-c (M. Trojan 2012, ryc. 150: AIII2). Forma z Lutomierska odpowiada według naszej klasyfikacji typowi G3a/353/333 ze współczynnikami: S=0,93, P=0,87 i St=0,32. Natomiast naczynie pokrewne, w formie garnka, odnajdujemy na osadzie podgrodowej w Warszawie-Bródnie Starym stan. 2, zapewne całościowo obtaczane i bogato zdobione, z ogólnym datowaniem na wiek X i początek wieku XI (K. Musianowicz 1956, s. 83, tabl. XVII: 2). Z podobnym naczyniem mamy do czynienia w Radzikowie stan. 2 (M. Miśkiewiczowa 1982, tabl. 30: 2). W obiekcie z Rogaszyna wraz z tą formą pucharową wystąpiły także materiały całkowicie obtaczane GtIV, co nakazuje datować omawiane naczynie w ramach pocz. (1 połowa) wieku X.

Wariant 2

G3a/251/333(?) (ryc. 88: 5–6), **G3a/253/333(?)** (ryc. 88: 3–4). Omawiamy w tym miejscu fragmenty szeregu egzemplarzy, niestety zachowanych w niewielkim stopniu, z tego też powodu tylko częściowo możemy określić ich przypisanie typologiczne. Pochodzą one z kilku obiektów, ale głównie z obiektu 1040/K4. Zapewne mamy tutaj do czynienia z dwoma potencjalnymi odmianami, wydzielonymi ze względu na typ wylewu (typ 251 – wylew skośny wychylony i typ 253 – łukowaty odgięty na zewnątrz). Wszystkie te fragmenty są częściowo obtaczane, niezdobione, jak i zdobione wątkami wykonanymi grzebieniem garncarskim. Niewątpliwie są to formy o silnie wydętym, baniastym brzuścu, zapewne z jego maksymalnym wydęciem około $\frac{2}{3}$ i powyżej wysokości naczynia, przynależące do garnków z grupy A. W przypadku tych naczyń uzyskano wyniki tylko dla współczynnika profilacji P, ale jak się okazuje jest on w tym przypadku najważniejszy. Jego wartość mieści się w przedziale 0,61–0,73, co jednoznacznie wskazuje, że są to naczynia o znacznie silniejszej profilacji, czyli silniej wydętym brzuścu, w przeciwieństwie do wcześniej omówionego typu gdzie P, wynosi około 0,97. Również analogie takich form, pozbawionych całkowicie ornamentyki, odnajdujemy na pobliskiej osadzie ze stanowiska 1–4 Kolonia Orenice, w obiektach ziemnych typu podomowego z datowaniem w ramach od VIII do początków wieku X (W. Stasiak 2021, s. 201, ryc. 5: 3; 6: 2; 9: 2).

Grupa B naczyń

Wariant 2

G3a/341/233 (88: 9–10). Z obiektu 967/H71 pozyskano fragmenty, które w wyniku przeprowadzonej rekonstrukcji wskazują, że mamy tutaj do czynienia z formą o tzw. brzuścu dwustożkowatym. Jest to naczynie częściowo obtaczane, pozbawione całkowicie zdobnictwa, z maksymalnym wydęciem brzuśca około $\frac{1}{2}$ wysokości. Wylew niepogrubiony, skośnie wychylony na zewnątrz o krawędzi zaokrąglonej, dno płaskie. Jest istotne, że dolna partia tego naczynia wykazuje pewne podcięcie, co skłania nas do zaliczenia tego egzemplarza do naczyń serii 300. Uzyskany współczynnik S (prawdopodobny) wynosi około 1,08, natomiast współczynnik P uzyskuje wartość 0,74, która jest porównywalna dla garnków z grupy A o brzuścu silnie wydętym wariantu 2. Istotny współczynnik

stabilności St wynosi zapewne około 0,60, co wskazuje na szerokodenność tej formy i tym samym na jej znaczną stabilność.

Formy misowate (M)

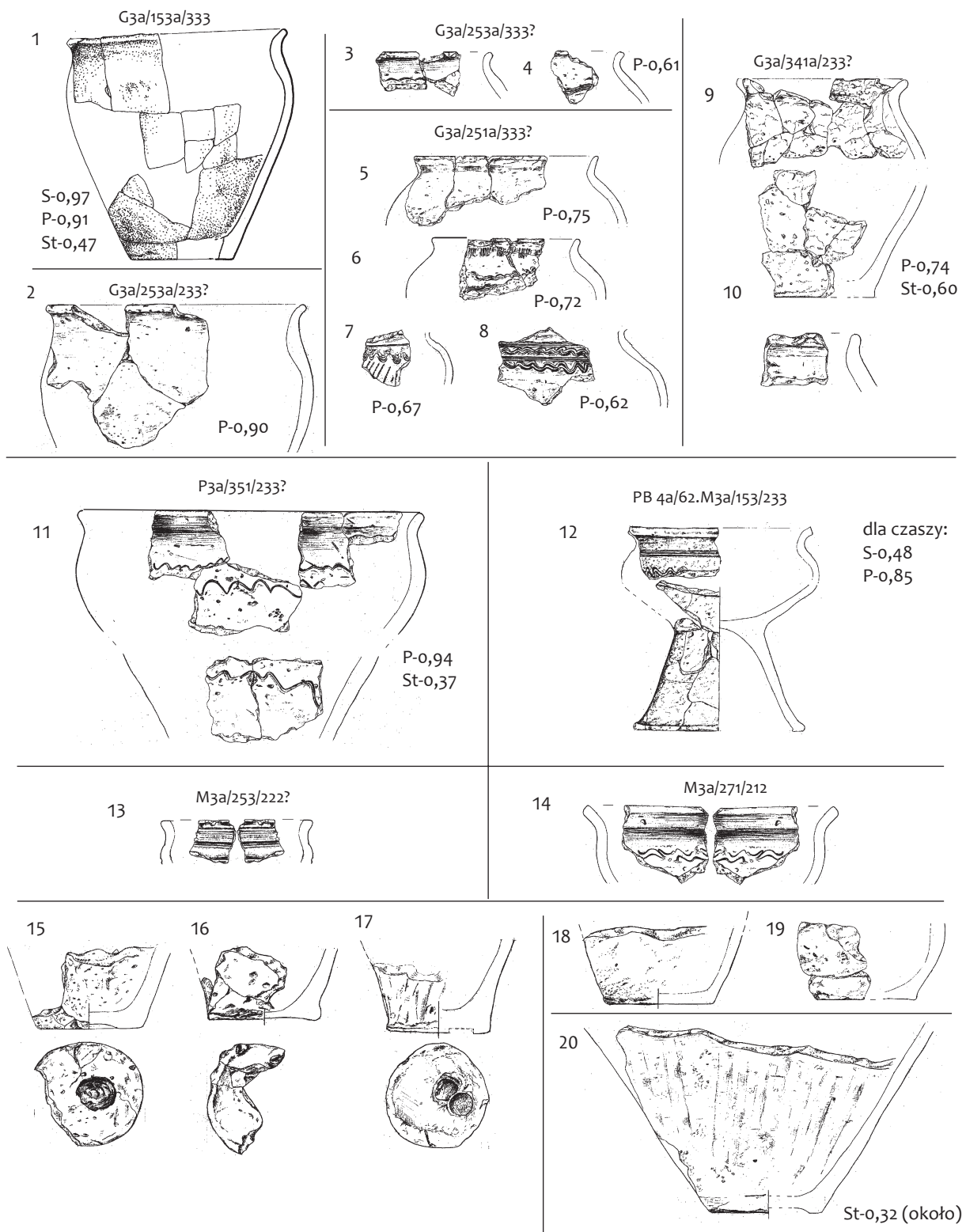
M3a/253/222(?) (ryc. 88: 13). Jako miseczkę (lub czarękę) określamy fragmentarycznie zachowane naczynie przykrawędnie obtaczane z obiektu 49/C69, ornamentowane pod wylewem grzebieniem garncarskim w formie horyzontalnej wstęgi. Wylew jest lekko, łukowato(?) odchyłony na zewnątrz z zewnętrznie pogrubioną krawędzią. Brzusiec baniasty, słabo wyodrębniony o bardzo niskim współczynniku P – około 0,90.

M3a/271/212 (ryc. 88: 14). Kolejny fragment miski pozyskano z obiektu 257/C87. Wylew jest silnie wychylony skośnie na zewnątrz z zaokrągloną krawędzią, o średnicy większej niż średnica maksymalnego, słabo wydętego brzuśca, który zdobi pojedyncza linia falista. W obiekcie, wraz z misą, zarejestrowano także materiały całkowicie obtaczane z grupy GtIV, co nakazuje datować ten obiekt w ramach początku(?) wieku X. Analogiczne misy, częściowo obtaczane, zdobione grzebieniem garncarskim m.in. w postaci wielokrotnych linii falistych, zygzakowatych, czy też odcinkowych pochodzą z: Burzenina-Zarzeczka stan. 1, pow. Sieradz, Witowa stan. 2 i 3, pow. Sieradz, Mnichowa stan. 1, Czerchowa stan. 1 (T. Łaszczewska 1975, tabl. IX: 10; X: 1, 5, 8, 10), a także liniami horyzontalnych pasm wykonanych również grzebieniem z osady w Lutomierniku-Koziówkach stan. 3a-c (M. Trojan 2012, ryc. 153). Równie często, jak się wydaje, analogiczne misy występują na Mazowszu płockim na takich stanowiskach jak Bodzanów stan. 3, Mokrzka, Nidzgóry (M. Miśkiewiczowa 1982, tabl. 5: 1; 21: 5, 11). Można sądzić, że ten typ mis nawiązuje do typu 10.5 według M. Parczewskiego naczyń całkowicie ręcznie lepionych (M. Parczewski 1988, s. 36, ryc. 11: 10.5a). W Kruszwicy najbliższej odpowiada im typ III, naczyń obtaczanych do maksymalnego wyđęcia brzuśca, usytuowanego w 1/2 wysokości formy, z datowaniem w ramach drugiej połowy wieku X po połowę wieku XI (W. Dzieduszycki 1982, s. 36, tabl. IX).

Z powodu rozdrobnienia materiałów nie jesteśmy w stanie (z dwoma wyjątkami) uzyskać całych form naczyń łącznie z dnem. Z tego też powodu partie przydenne i same dna zaprezentujemy oddzielnie. Charakterystyczne formy to dna płaskie o niewielkiej średnicy z wyraźnymi, okrągłymi i głębokimi odciskami osi koła garncarskiego, niekiedy ustawionego mimośrodowo, nawet podwójnie (ryc. 88: 15 – 17). Wśród nich możemy wyróżnić dna płaskie odmiany „a” i ze względu na formowanie partii przydennej przynależne do naczyń serii 100 (ryc. 88: 15) i z podkreśleniem samego dna odmiany „s” (ryc. 88: 16) oraz najpewniej płaskie, odmiany „a” przynależne do naczyń z serii 300 (ryc. 88: 17). Innym typem są dna płaskie bez odcisków koła odmiany „a” naczyń serii 200 (ryc. 88: 18) i podkreślone odmiany „s” (ryc. 88: 19). Odnotowano także formę dna lekko wysklepionego z dookólnym wałkiem odmiany „ww”, przynależną do naczynia serii 100, ale w partiach przydennych bez śladów obtaczania (ryc. 88: 20). Wśród powyższych form niewątpliwie możemy wyróżnić odmiany den ze względu na wartość współczynnika stabilności St, czyli wąskodenne i szerokodenne. Przykładem formy wąskodennej jest fragment naczynia wydobyty ze studni 2, datowanej na lata 924 – 925 AD, gdzie współczynnik St wynosi 0,32 (ryc. 88: 20). Wartość ta nawiązuje do St uzyskanego w przybliżeniu dla naczynia typu G3a/351/233 (ryc. 88: 11), gdzie wynosi on około 0,37. Natomiast za szerokootworowe uznajemy np. naczynie z grupy A typu G3a/153/333 (ryc. 88: 1), gdzie St wynosi 0,47, a przy formie z grupy B, aż 0,60 (ryc. 88: 9).

Puchar (P)

PB4a/62.M3a/153/233 (ryc. 88: 12). Niewątpliwie najciekawszą, ale i formą jednostkową w zbiorze jest puchar pozyskany z obiektu 1019/K4. W prezentowanej klasyfikacji formy pucharowe ze względu na swą odrębność uzyskują nieco odmienne określenia kodowe (ryc. 85: 4). Omawiane naczynie przynależy do pucharów na stopce pustej od zewnątrz typu B, w odróżnieniu od pucharów typu A – na stopce pustej od wewnątrz i typu C – na nóżce kolumnowej z wysklepioną stopką. Sam rodzaj pustej stopki (w typach A i B) określamy kodem odpowiadającym formie elementu składowego, w tym przypadku łukowato zwężającej się (6) i obligatoryjnie ustalonej wysokości stopki w całkowitej wysokości naczynia (1 – do 1/3 wysokości, 2 – około 1/2 i 3 – oko-

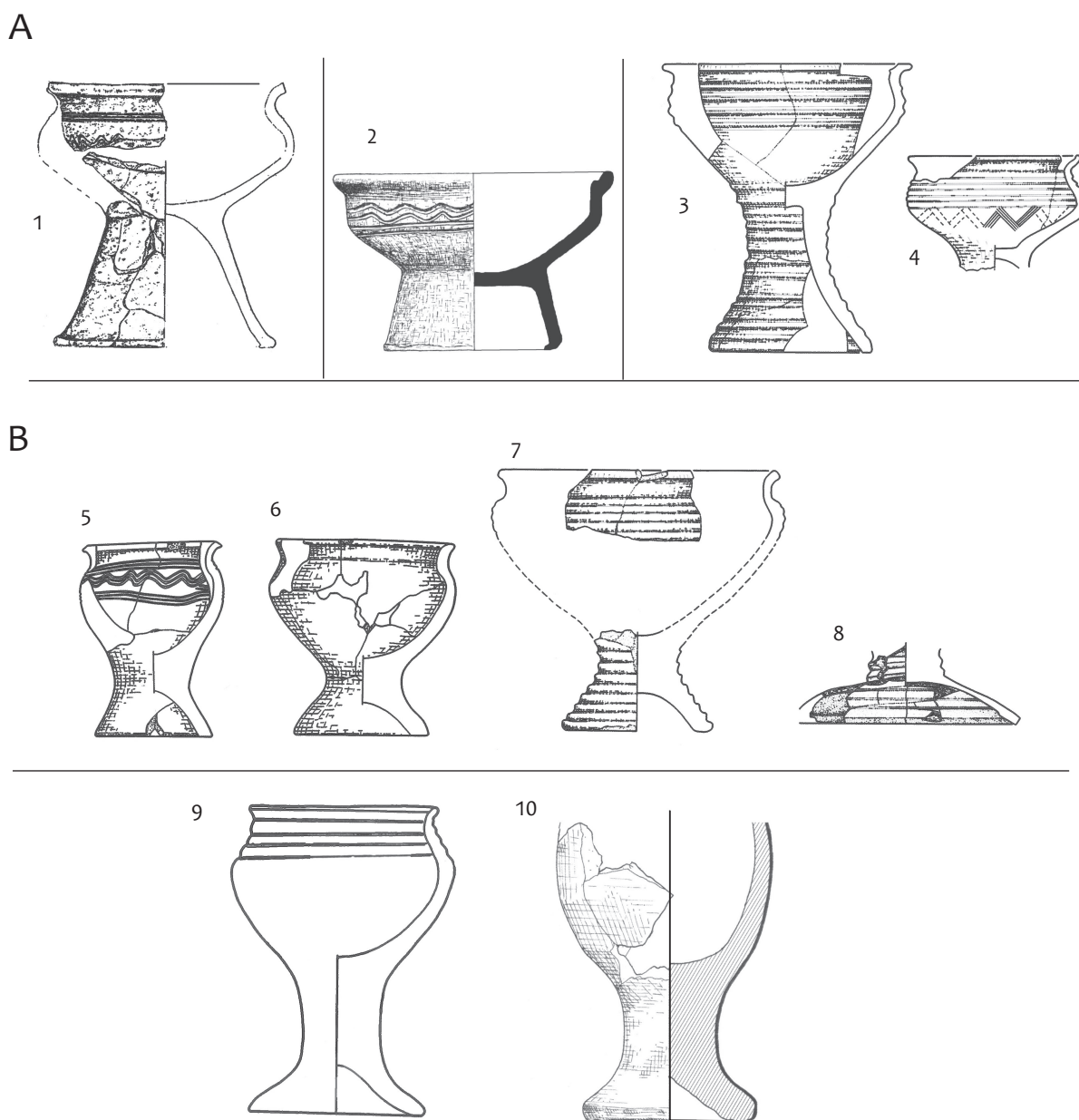
Ryc. 88. Rogaszyń stan. 2-4 gm. Piątek. Klasyfikacja form naczyniowych z kategorii GtII/III.

Fig. 88. Rogaszyń site 2-4 commune of Piątek. Classification of vessel forms from the GtII/III category.

ło $\frac{2}{3}$ wysokości). W naszej sytuacji jest to stopka oznaczona jako odmiana 62. Dopiero za tym oznaczeniem wpisujemy oznaczenie formy czaszy osadzonej na stopce. W omawianym egzemplarzu czaszę pucharu tworzy esowata misa typu M3a/153/233, ze współczynnikiem S około 0,48 i współczynnikiem P wynoszącym 0,85 (czyli mieści się w ramach naczyń wariantu 2). Brzusiec misy jest zdobiony wątkami wykonanymi grzebieniem garncarskim w postaci pasma horyzontalnego, poniżej którego usytuowano pasmo faliste. Zwraca też uwagę technologia wykonania tego naczynia. Całość składająca się z dwóch części została poddana obtaczaniu, a następnie zlepiąca. Do ich wykonania użyto gliny schudzonej dużą ilością tłuczni kamiennego o różnej granulacji oraz piasku (D234). Ilość domieszki powoduje dużą szorstkość powierzchni. Całość o barwach szaro-czarnych powierzchni zewnętrznej i niekiedy brunatnej wewnątrz. Co jest istotne, fragment stopki tego naczynia pozyskano także z obiektu 1040/I93. Liczny materiał towarzyszący pochodzi z naczyń częściowo i całkowicie obtaczanych zdobionych jedynie wątkami wykonanymi grzebieniem garncarskim (ryc. 100: 3 – 6).

Wczesnośredniowieczne formy pucharowe nie należą do znalezisk zbyt częstych, tym niemniej ze względu na swą charakterystyczną formę mają dość bogatą literaturę. Należy tu wymienić pracę W. Łęgi (1930, s. 89) oraz kilka następnych: M. Haftki (1974), J. Okulicza (1988), W. Nowakowskiego (1989), J. Dąbrowskiego (1999), W. Wróblewskiego i T. Nowakiewicza (2003) i ostatnie uwagi M. Brzostowicza (2016). Z powyższych opracowań jawi się obraz dość zróżnicowany. W pierwszym rzędzie, przy najstarszych znaleziskach wskazuje się na ich silne związki z zachodniobałtyjskimi warsztatami ceramicznymi i grupą olsztyńską z okresu wędrówek ludów. Omówienia tego typu znalezisk w starszych opracowaniach dokonał m.in. W. Nowakowski, datując je w przedziale V-VI w. n.e. (1989, s. 115). Wśród tychże pucharów znajdujemy dość podobne pod względem formy do naszego, różniące się jednak stroną technologiczną. Ważniejsze znaleziska tego typu lokalizowane są generalnie w szerokiej strefie pogranicza słowiańsko-pruskiego, jak podają W. Wróblewski i T. Nowakiewicz, wspominając także o odosobnionych znaleziskach z Hedeby oraz z Groß Raden w Meklemburgii (2003, s. 172). Jednak na szczególną uwagę zasługuje praca M. Haftki, który zajmował się tym problemem na przykładzie pucharaka z Elbląga, który w znacznym stopniu odpowiada temu z Rogaszyna (M. Haftka 1974, ryc. 3a), ale reprezentuje inną odmianę według naszej klasyfikacji. Autor ten wprowadza także, mniej czy bardziej udaną klasyfikację pucharów wczesnośredniowiecznych w 6 typach, stwierdzając, że we wczesnym średniowieczu występują one na terenie całej Polski (M. Haftka 1974, s. 333, 335, ryc. 4). Wzmiankowany puchar z Elbląga zalicza do swego typu V, któremu przypisuje znane mu w owym czasie 8 znalezisk z datowaniem w ramach XI-XIII w. (M. Haftka 1974, s. 340). W naszym przypadku takie datowanie wydaje się zbyt późne i raczej skłaniałibyśmy się do datowania egzemplarza z Rogaszyna na wiek X, nawet na jego pierwszą połowę. Zespół bardzo interesujących pucharów pozyskano również z wielkopolskiego grodziska w Spławiu, którym poświęca szereg uwag M. Brzostowicz, odnosząc się do ich genezy i datowania (2016, s. 40 – 41). Autor ten uznaje za niezadawalający stan badań nad tego typu zabytkami, tym niemniej wskazuje na dwa kierunki inspiracji dla ich powstawania, które tworzą też dwa skupiska na obszarze Polski (M. Brzostowicz 2016, s. 41). Pierwszy nurt wywodzący się: „z obszaru kultury karolińskiej i/lub wielkomorawskiej [...]” obejmuje skupisko na Łużycach, Dolnym Śląsku i w południowej Wielkopolsce, natomiast drugie, za pośrednictwem środowiska skandynawskiego, tworzy się na pograniczu prusko-pomorskim (M. Brzostowicz 2016, s. 41). Trzeba jednak zwrócić uwagę, że na kierunku zachodnim na obszarach Słowiańszczyzny północno-zachodniej takich form naśladowczych lub też importowanych z przedziału wieków VII-X brak, o czym świadczą ustalenia M. Dulnicza (2001, s. 46 – 94). Według naszej klasyfikacji puchary ze Spławia reprezentują dwa odmienne typy: B – na stopce pustej od zewnątrz, co jest pewną analogią do naszego (M. Dulnicz 2001, tabl. X: 4; XXXV: 3) i C – na nóżce kolumnowej (M. Dulnicz 2001, tabl. I: 1, 2; X: 1 – 3; XXVIII: 3). Do typu C należy także pucharek z Bruszczewa, zaliczony do tamtejszej rodziny naczyń typów RT-VI (M. Brzostowicz 2002, s. 41 – 42, ryc. 19: 1) oraz z Markowic zaliczony do naczyń typu L (E. Pawlak, P. Pawlak 2008, s. 61, ryc. 22: 3, tabl. 6). Należy tutaj wrócić jeszcze do artykułu M. Haftki, gdzie znajdujemy kilka fragmentów z różnych stanowisk, które w swej części należą do typu B, ale różnych odmian, chociażby ze względu na formę stopki (m.in. z Podzamcza, pow. Kwidzyn, Pasymia, pow. Szczytno; M. Haftka 1974, ryc. 3b-d, i, j), ale i także zapewne do naszego typu

C (m.in. z Silma, pow. Iław; M. Haftka 1974, ryc. 3h). Dla porównania prezentujemy wybór pucharów typu B i C z Elbląga, Sławia, Bruszczewa i Markowic w zestawieniu z rogaszyńskim (ryc. 89). Jakkolwiek egzemplarze typu B ze Sławia nie odpowiadają w pełni okazowi rogaszyńskiemu, to są mu dość bliskie, m.in. zostały wykonane głównie w technice jakoby częściowego obtaczania, co nie do końca wydaje się być prawdą, sądząc po ich zdobnictwie (M. Brzostowicz 2016, s. 40, tabl. X: 1–4). Dodatkowo jeden z nich, typu C, jest zdobiony analogicznym wątkiem linii falistej pomiędzy horyzontalnymi, wykonanym grzebieniem garncarskim (Z. Kurnatowska 2008, ryc. na s. 316; M. Brzostowicz 2016, tabl. I: 2). Datowanie dendrologiczne tego grodu wskazuje, że najstarsze daty obejmują drugą połowę lat 80. wieku IX, a najmłodsze przypadają na początek lat 20. wieku X (M. Krąpiec 2016, s. 48). Według M. Brzostowicza do zagłady grodu w Sławiu mogło dojść około 940 r., w trak-

Ryc. 89. Zestawienie porównawcze wyboru pucharów typu B (A): 1 – Rogaszyn; 2 – Elbląg; 3–4 – Sławie i typu C (B): 5–8 – Sławie; 9 – Bruszczevo, 10 – Markowice (bezskałowe).

Fig. 89. Comparison of a selection of type B beakers (A) from : 1 – Rogaszyn; 2 – Elbląg; 3–4 – Sławie and type C (B): 5–8 – Sławie; 9 – Bruszczevo, 10 – Markowice (scale-free).

cie rozrastania się państwa gnieźnieńskiego. Autor ten datuje całość materiałów ceramicznych z tego stanowiska od schyłku IX do połowy wieku X (M. Brzostowicz 2016, s. 85). W takiej sytuacji przyjmujemy, że puchary z chaty II, odkrytej we wnętrzu grodu pochodzą z lat pomiędzy schyłkiem wieku IX a latami 40. wieku X. Co istotne, podobny puchar znaleziono m.in. w Bonikowie, powstałym pomiędzy latami 880–900, a pierwszymi dziesięcioleciami wieku X (Z Kurnatowska 2008, s. 318). Najbliższe terytorialnie analogie tego typu naczyń do rogaszyńskiego pochodzą z Ośnicy (M. Musianowicz 1958, s. 119–122) oraz najpewniej jeden z Tumu pod Łęczycą (L. Gabałówna 1955, s. 332, tabl. 120: 11), ale większość tych fragmentów nawiązuje formą i zdobnictwem do pucharów ze Spławia (ryc. 90: 3, 7, 8; L. Gabałówna 1955, tabl. 120: 1–10). Szereg uwag o pucharach znajdujemy też w pracy M. Trojana, w nowym opracowaniu badań Tumu, przeprowadzonych w latach 2009–2011 (2014). W trakcie tych badań odkryto tylko jeden fragment stopki o znacznie późniejszej chronologii (M. Trojan, s. 326, ryc. 194: 5). Marek Trojan, w oparciu o literaturę, stwierdza, że puchary są charakterystyczne dla północnych obszarów Polski, głównie Pomorza Gdańskiego, ziemi chełmińskiej i zachodnich Mazur i zasadniczo występują w XI–XII w. (M. Trojan 2014, s. 326, tam dalsza literatura).

Naczynia kategorii GtIV

W ten sam sposób omówimy fragmenty naczyń zaliczonych do kategorii całkowicie obtaczanych, w ramach poszczególnych grup A-B-C garnków i innych form. Niestety nie uzyskano pełnej formy w tej kategorii naczyń, stąd ich określenia typologiczne są jedynie fragmentaryczne.

Grupa A naczyń

G3a/053/033 (ryc. 90: 1–4). To szereg form o brzuścu baniastym, z maksymalnym jego wyścięciem usytuowanym niewątpliwie około $\frac{2}{3}$ wysokości całej formy. Wylewy łukowato wygięte na zewnątrz. Naczynia są zdobione najczęściej dookólnymi żłobkami, niekiedy pojedynczymi liniami falistymi na szyjce oraz plastycznymi listwami sytuowanymi zazwyczaj na maksymalnym wyścięciu brzuśca. Istotna jest uzyskiwana wartość współczynnika P, zawierająca się w przedziale 0,74–0,87. Wynika z tego, że są to formy o brzuścu wydętym w zróżnicowanym stopniu.

G3a/053/012 (ryc. 90: 9, 10). Zaliczono tutaj dwa fragmenty naczyń, które charakteryzują się prawdopodobnie bardzo słabą profilacją brzuśca i silnie wychylonym wylewem poza maksymalne wyścięcie brzuśca. Może to wskazywać, że mamy tutaj do czynienia ewentualnie z dużymi formami misowatymi. Ze względu na stopień zachowania jest właściwie niemożliwym ustalenie wartości współczynnika P, ale wydaje się, że mieści się on w przedziale pomiędzy: 0,9–1,0.

Najpewniej dla tych fragmentów można wskazać analogie w dwóch, w pełni zachowanych, formach typów określonych jako BI2 i AIII1, wyróżnionych na osadzie w Lutomińsku-Koziówkach stan. 3a-c (M. Trojan 2012, ryc. 150). Właśnie do typu BI2 z Lutomińska-Koziówek stan. 3a-c, który w naszej klasyfikacji odpowiada typowi G3a/253w/312, przynależą zapewne wyróżnione przez nas fragmenty z Rogaszyna. Pełna forma z Lutomińska-Koziówek stan. 3a-c charakteryzuje się współczynnikami: S=0,82, P=0,95 i St=0,23. Wartość współczynnika St wskazuje na niewątpliwie małą stabilność formy.

Z kolei typ AIII1, zbliżony do powyższych, odpowiada w naszej terminologii typowi G3a/153w/323 ze współczynnikami: S=0,84, P=0,93 i St=0,26. Ponownie wartość współczynnika St wskazuje na małą stabilność naczynia.

Grupa B naczyń

G3b/041/013(?) (ryc. 90: 5–8). Przypisano do tej grupy fragmenty naczyń, być może o brzuścu zbliżonym do dwustożkowatego(?) z wylewem wychylonym skośnie na zewnątrz i szyjką typu S/I.2. Zdobnictwo tych naczyń to głównie dookólne żłobki, uzupełniane m.in. pasmami skośnych nacięć, ale również charakterystycznym ornamentem na szyjce w postaci rytej linii zygzakowatej. Współczynnik P wynosi około 0,83–0,87. Analogią może być całkowicie zachowany garnek typu BI1 z osady w Lutomińsku-Koziówkach stan. 3a-c (M. Trojan 2012, ryc. 150), który odpowiada typowi G3a/253w/333. Forma z Lutomińska-Koziówek charakteryzuje się współczynnikami: S=1,10, P=0,77 i St=0,41. Szczególną uwagę na tego typu naczynia zwrócił M. Brzostowicz w od-

niesieniu do formy ze Sławia o analogicznym zdobnictwie i formie krawędzi wylewu do formy z Rogaszyna (ryc. 90: 8), twierdząc, że posiada ona wyraźne analogie w południowo-morawskich formach typu bluńskiego i stylu tzw. ceramiki pomorawskiej z terenów Moraw, Czech i Śląska z datowaniem w przedziale od drugiej połowy IX do wieku X (M. Brzostowicz 2016, s. 41, tabl. II: 5).

Grupa C naczyń

G4a/054.1/033, 057.1 i 059.1 (ryc. 90: 11–14). Są to bardzo charakterystyczne naczynia z tzw. wydzieloną tektonicznie, długą szyjką różnych odmian typu S2/I.1–2,4, co pozwala je zaliczyć do form czteroelementowych. Naczynia tej grupy mają maksymalne wydęcie brzusca usytuowane zapewne w pozycji około $\frac{2}{3}$ wysokości formy. Fragmentaryczność zachowanego materiału uniemożliwia pewne oznaczenie współczynnika P, tym niemniej należy dopuszczać jego wartość oscylującą około 0,82–0,85, co jest wielkością analogiczną (biorąc pod uwagę błąd pomiaru) do naczyń z grupy A (0,83–0,87). Naczynia są zdecydowanie najczęściej zdobione dookólnymi żłobkami, a niekiedy także na szyjce pojedynczą linią zygzakowatą. Wydaje się, że należy zwrócić uwagę na jeden fragment, gdzie na szyjce wyraźnie występuje plastyczny wałek (ryc. 90: 11). Ten charakterystyczny element zdobniczy jest wiązany z wyróżnianymi naczyniami typu Bruszczewo (M. Brzostowicz 2002, s. 39–41, ryc. 17, 18), aczkolwiek nasz fragment różni się pewnymi innymi elementami.

G4a/254.0/032(?) (ryc. 90: 18). Być może fragmentarycznie zachowane naczynie z baniastym brzuscem i bardzo wyraźnie zaznaczoną stożkową szyjką przynależy także do powyższego typu. Brzusiec jest zdobiony dookólnymi żłobkami i, co charakterystyczne, na szyjce umieszczono fałstą wstęgę wykonaną grzebieniem garncarskim. Nie można wykluczyć, że lepiej zachowanym przykładem takiego naczynia jest forma z Lutomińska-Koziówek stan. 3a-c tamtejszego typu CI2 (M. Trojan 2012, ryc. 150), która odpowiada w naszej klasyfikacji G4a/254.3/331.

Grupa D naczyń

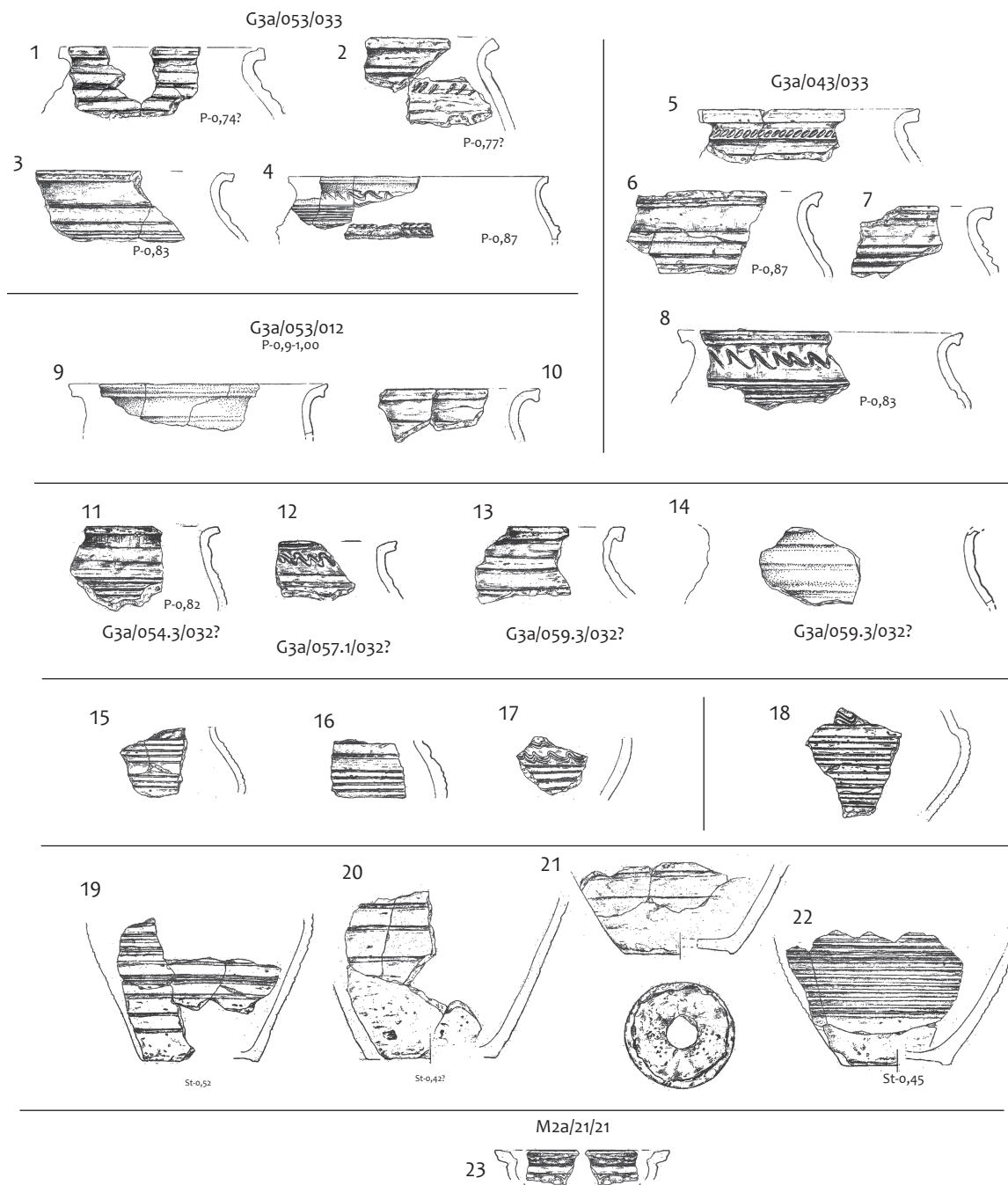
G3a/254/032(?). Opisany powyżej fragment może jednak być też przypisany do charakterystycznych naczyń z tzw. „cylindrycznym wylewem”, zwanych niegdyś również typem mazowszańskim. O takiej możliwej przynależności tego fragmentu mogą świadczyć zidentyfikowane w inwentarzu z Rogaszyna także trzy fragmenty wylewów tego typu naczyń. W takim przypadku jego analogiami mogą być dwa egzemplarze naczyń pochodzące z cmentarzyska typu Alt Käßlich w Grabku, gm. Szczerców datowanego na przełom X i XI w. (B. Muzolf 2002b, ryc. 242: 11, 12). Jako w pełni zachowane odpowiadają według naszej klasyfikacji typom: G3a/254w/232 i G3a/354w/232.

Również w przypadku naczyń kategorii GtIV nie byliśmy w stanie jednoznacznie połączyć partii przydennych i den z górnymi partiami naczyń. Jednak w tych formach wylepionych w większej całości stwierdzono obecność naczyń z serii 100 (ryc. 90: 19–20), jak i 200 (ryc. 90: 22), z dnami wklęsłymi i z wyraźnym wałkiem dookólnym oraz zazwyczaj ze śladami podsypki z tłuczni. Jedno z den naczyń ma intencjonalnie wybity centralnie otwór (ryc. 90: 21), co może wskazywać na jego przeznaczenie być może do produkcji dziegciu. Podjęto ponadto próbę wyznaczenia współczynnika stabilności naczyń St. Uzyskane wyniki wskazują, że oscylują one w przypadku garnków wokół wartości 0,42–0,52, czyli dno jest tylko około dwukrotnie mniejsze od maksymalnej średnicy brzusca, co powoduje, że naczynie jest dość stabilne. Nie stwierdzono wartości St około 0,32–0,37, co charakteryzuje część form naczyń z kategorii GtII/III. Prezentowane partie przydennych naczyń wskazują, że są one zazwyczaj ornamentowane różnymi układami dookólnych żłobków sięgających tuż ponad dno (ryc. 90: 19–22). Przykładem garnka zdobionego gęstymi żłobkami, płaszczynowo pokrywającymi brzusiec w dolnej jego części jest forma datowana dendrodatami dla studni 2 z Rogaszyna wynoszącymi 924–925 AD (ryc. 90: 22).

Formy misowate (M)

M2a/21/21(?) (ryc. 90: 23). W całym materiale naczyń całkowicie obtaczanych zidentyfikowano tylko jeden fragment charakterystycznej formy, którą zaliczyliśmy do misek lub też czarek. Jest to

stosunkowo niewielkie naczynie o półkulistej zapewne czaszy, zwieńczonej silnie wychylonym na zewnątrz profilowanym wylewem i zaczątkiem wrębu, które zostało pozyskane z obiektu 106/D51. Omawiana miseczka została zarejestrowana w obiekcie wraz z garnkami grupy C, czyli o wydzielonej tektonicznie szyjce. Datowanie tej miseczki to zapewne druga połowa wieku X po początek wieku XI. Wydaje się, że sposób modelowania krawędzi wylewu tej formy nawiązuje do krawędzi, w jaką jest zaopatrzony jeden z pucharów ze Sławia (ryc. 89: 3; M. Brzostowicz 2016, tabl. X: 4), jak również niewątpliwie miseczka z tego samego obiektu, co puchar, ale autor nie poświęca jej żadnych uwag (M. Brzostowicz 2016, tabl. XIV: 1).

Ryc. 90. Rogaszyn stan. 2–4 gm. Piątek. Klasyfikacja form naczyniowych z kategorii GtIV.

Fig. 90. Rogaszyn site 2–4 commune of Piątek. Classification of the vessel forms from the GtIV category.

IV.1.3. ORNAMENTYKA NACZYŃ – SYSTEMY ORNAMENTACYJNE

W przypadku analizowania sposobu ornamentowania naczyń wykorzystano rozwiązania zastosowane przez W. Chudziaka (1991) dla materiałów z nad Dolnej Drwęcy. W pierwszym rzędzie wyróżniono podstawowe elementy zdobnicze, charakteryzujące się odmienną techniką wykonania oraz zastosowaniem różnorodnych narzędzi garncarskich w liczbie 6 typów z szeregiem odmian (ryc. 91):

- A – obejmuje elementy zdobnicze wykonane grzebykiem wielozębnym w układach horyzontalnych prostych (A1), horyzontalnych falistych (A2), odcinkowych pionowych (A3) oraz prawo i lewo-skośnych (A4-A5). Odmiany wykonywane grzebykiem odnotowano głównie na naczyniach częściowo lub słabo całkowicie obtaczanych grup GtII/III-IV;
- B – grupuje elementy odciskane, wykonane grzebykiem wielozębnym. W przypadku materiałów z Rogaszyna tak ornamentowane naczynia notowano wśród grupy GtII-III i IV;
- C – to podstawowy sposób zdobienia naczyń elementem żłobków wykonywanych różnymi rylcami. Notowano je głównie na naczyniach grup GtIII i IV, ale także sporadycznie na częściowo obtaczanych grupy GtII;
- D – elementy w postaci odcisków i nacięć wykonanych narzędziem o ostrzu jednodzielnym (rylec? – nóż-stempel). Odnotowane na naczyniach całkowicie obtaczanych grupy GtIV;
- Ż – uwzględnia plastyczne żeberka, mniej lub bardziej wydatne, formowane w trakcie obtaczania, sytuowane zazwyczaj poniżej szyjki, na barkach naczynia;
- L – to pojedyncze listwy, różnie formowane, mniej lub bardziej wydatnie w dwóch odmianach z wariantami. Listwy plastyczne są umieszczane na tzw. barkach naczynia lub też na maksymalnym wyđęciu brzuśca w odmianach.

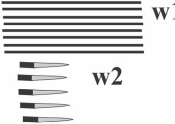

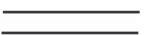
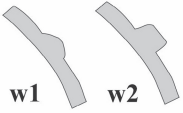

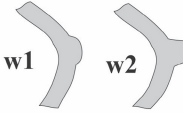

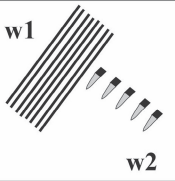

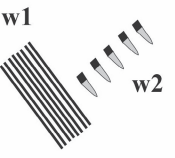

Godny odnotowania jest fakt, że wśród elementów ornamentacyjnych nie zarejestrowano stempli jednodzielnych (oprócz owalnego i pionowego słupka) lub wielodzielnych, z wyjątkiem odcisku grzebienia. Ornamentacja stempelkowa jest bardzo rozpowszechniona, zwłaszcza w wieku XI i wiąże się głównie z obszarami Mazowsza (szczególnie Mazowsza Północnego i ziemi chełmińskiej), jak również i w części z Wielkopolską. Brak takich motywów w naszym zbiorze może wskazywać na pewne powiązania regionalne miejscowego warsztatu ceramicznego lub brak takich nawiązań.

Drugim etapem analizy było stworzenie klasyfikacji wątków ornamentacyjnych, na które składały się poszczególne powyżej wyróżnione elementy zdobnicze. Klasyfikację przeprowadzono w ramach grup odpowiadających naczyniom obtaczanym częściowo z GtII/III oraz całkowicie słabo obtaczanych GtIV.

W przypadku grupy GtII/III mamy do czynienia z dość licznyim i zróżnicowanym ich zestawem (ryc. 92). Najwięcej odnotowano wątków powstałych głównie w wyniku zastosowania narzędzia w formie grzebienia garncarskiego, czyli odmian elementów z grupy A, ale także z grup B i C. Ze względu na fragmentaryczność materiału trudno jednoznacznie stwierdzić, czy były to głównie wątki jednoelementowe, ale równie często mamy do czynienia z wątkami złożonymi. W odniesieniu do naczyń tej grupy trudno mówić o możliwości wyróżnienia jakiegoś czytelnego systemu ornamentacyjnego ze względu na ułamkowość materiałów.

Możemy jedynie stwierdzić dość częste wykorzystywanie motywów opartych o pasma horyzontalne i faliste wykonywane grzebieniem garncarskim. Dość rzadko pojawiały się natomiast motywy geometryczne wykonywane grzebieniem. Zazwyczaj wątki ornamentacyjne rozpoczynają się poniżej szyjki, ale sporadycznie obejmują także szyjkę (ryc. 92: III/A21D).

Znacznie więcej możemy powiedzieć o wątkach ornamentacyjnych naczyń całkowicie obtaczanych grupy GtIV, gdzie zróżnicowanie wątków jest większe (ryc. 93). Podział wątków przeprowadzono ze względu na ilość zastosowanych elementów zdobniczych oraz ich lokalizację. Również i w tym przypadku trudno jest jednoznacznie określić typ zastosowanego wątku ze względu na rozdrobnienie materiału. Należy jednak stwierdzić, że najczęściej wśród ornamentowanych fragmentów naczyń występują dookólne żłobki. Wydzielone wątki podzielono na typy ze względu na stopień ich skomplikowania (jedno-, dwu- i wieloelementowe, odpowiednio typ I, II itd.) oraz na rodzaj fryzu, czyli rodzaj elementu rozpoczynającego dany wątek od góry (żłobki, linia falista itd.) co określamy oznaczeniem danego elementu (A, B itd.).

	I		II	III	IV	
	A	B	C	D	Ż	L
1						
2						
3						
4						
5						

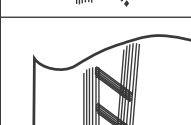
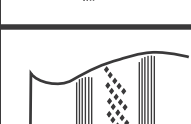

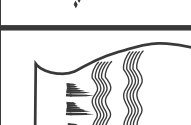
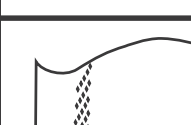
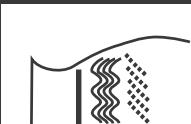
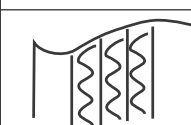

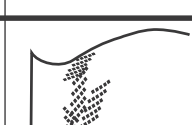

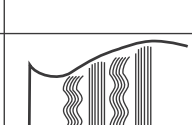

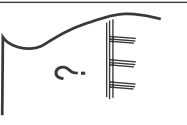

Ryc. 91. Zestawienie elementów ornamentacyjnych ceramiki z Rogaszyna stan. 2-4. Legenda: I – elementy wykonane grzebieniem garncarskim; II – elementy ryte (żłobki); III – elementy kłuto-stempelkowe; IV – elementy plastyczne (Ż – żeberka; L – listwy).

Fig. 91. Comparison of decorative elements of pottery from the 2-4 Rogaszyn site Legend: I – elements made with a pottery comb; II – engraved elements (grooves); III – pierce and stamp elements; IV – moulded elements (Ż – long, thin moulds; L – bands).

Z analizy materiału wynika, że w pierwszym rzędzie wszystkie naczynia tej grupy można podzielić na dwie grupy stylistyczne wątków – A i B.

W przypadku wątków składających się na stylistykę grupy A to charakteryzują się one pokrywaniem prawie całej powierzchni naczynia, łącznie z szyjką, poczynając od podstawy samego wylewu. Zazwyczaj ornamentacja tej grupy jest oparta o żłobki sięgające samego wylewu, co nakazuje upatrywać w niej wpływów naczyń tzw. typu drohickiego. W przypadku naczyń z Rogaszyna nie obserwujemy tej odmiany zdobnictwa. Natomiast dość często występuje zdobienie szyjki pojedynczym lub zwielokrotnionym żłobkiem falistym. Jest to cecha charakterystyczna tworząca tzw. fryz wieńczący całość wątku zdobniczego. Inną cechą charakterystyczną jest występowanie wśród tych wątków tuż pod fryzem plastycznych żeberk (ryc. 93: III/C2ŻC, itd.). Niewątpliwie ma to znaczenie dla określenia genezy stylistycznej miejscowego warsztatu ceramicznego.

W przypadku stylistyki wątków grupy B cała ornamentyka naczyń rozpoczyna się u podstawy różnie wydzielanej szyjki. I w tym przypadku fryz rozpoczynający te wątki jest bardzo zróżnicowany, co prezentujemy powyżej (ryc. 93). Najczęściej są to dookolne żłobki. Jednak charakterystycznymi wątkami są te, w których wykorzystano plastyczne żeberka, jako rozpoczynające całą ornamentykę (ryc. 93: II/ŻC1, III/ŻAC, III/ŻBC). Sposób ornamentowania plastycznymi żeberkami górnej partii naczyń jest interesujący, gdyż nawiązuje, naszym zdaniem, bezpośrednio do zdobnictwa tzw. ceramiki typu Tornow, wśród której dominują jednak naczynia o formach dwustożkowatych. Była ona używana już od VII w. na

Typ	I/A1	II/A12	II/A13	II/A14	II/A1B	I/A2	III/A21D	II/A32	I/B5	III/C1AD	II/C12	I/C2	
W.1													
W.2													
W.3													
W.4													

Ryc. 92. Rogaszyn stan 2-4, gm. Piątek. Zestawienie wątków ornamentacyjnych występujących na naczyniach grupy GtII/III.

Fig. 92. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Comparison of decorative motifs found in vessels from the GtII/III group.

Typ	W.1	W.2	W.3
II/AB/2I			
I/C1			
II/C12			
II/CA/12			
II/C1D			
III/C1LB			
III/C1LD			
II/C21			
III/C2ZC			
III/C2LC			
V/C2LD			
II/DC			
II/ZC1			
III/ZAC			
III/ZBC			

Ryc. 93. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Zestawienie wątków ornamentacyjnych na-
 czyną grupy GtIV. Fig. 93. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Comparison of decorative motifs found
 in vessels from the GtIV group.

szerokim obszarze od Łużyc poprzez środkową Odrę, sięgając poza Prosnę na wschodzie (L. Leciejewicz 1983, s. 46). Temat tego typu zdobnictwa i naczyń, ma bogatą literaturę, którą ostatnio podsumował przedwcześnie zmarły M. Dulinicz stwierdzając, że takie naczynia i zdobnictwo pojawiają się jednak najwcześniej dopiero u schyłku IX w. (M. Dulinicz 2001, s. 54).

Z dodatkowych elementów zdobniczych wykorzystywanych w tworzeniu fryzów rozpoczynających wątki grupy stylistycznej B można wymienić rzadko rejestrowane drobne nacięcia lub owalne stemple i linię falistą.

Tak w grupie A i B stylistyki pojawia się zdobnictwo naczyń dodatkowym elementem w postaci plastycznej listwy, co jest jednak w zbiorze z Rogaszyna odnotowywane dość sporadycznie. Są one sytuowane na tzw. barkach naczyń, jak również na maksymalnym wyđęciu brzuśca i są zazwyczaj zdobione nakłuciami grzebienia garncarskiego lub też nacięciami.

IV.1.4. ZWIĄZKI CHRONOLOGICZNO-REGIONALNE CERAMIKI

W omawianym zespole mamy do czynienia z dwoma, wyraźnymi poziomami chronologicznymi. Na starszy składa się niezbyt liczny zbiór naczyń poddanych tylko częściowemu obtaczaniu grupy GtII/III. Są to typowe materiały wczesnośredniowieczne, które możemy datować od IX po połowę wieku XI. Analogicznych materiałów dostarcza szereg stanowisk.

Liczny materiał ceramiczny wskazuje na znaczne zróżnicowanie technologiczne, jak i warsztatowe. W wyniku przeprowadzonej analizy możemy jednoznacznie stwierdzić, że w najstarszym poziomie osadnictwa wczesnośredniowiecznego występują głównie naczynia z grup GtII i GtIII. W obu tych grupach dna naczyń są płaskie, z dość często rejestrowanym, bardzo głębokim śladem w postaci odcisku osi wolnoobrotowego koła garncarskiego. W przypadku naczyń z grup GtIV dna są najczęściej lekko wysklepione, z wyraźnym wałkiem przykrawędny i z częstą podsypką z piasku lub drobnego tłuczni. Nie stwierdzono znaków garncarskich. Ornamentyka naczyń grup GtII-III, jak również i GtIV, jest dość bogata, gdyż odnotowujemy motywy wykonywane grzebieniem garncarskim w układach pasm dookolnych, falistych jak i odcinkowych. W grupie GtIV najczęstszym ornamentem są dookolne żłobki, niekiedy występujące w połączeniu z linią falistą (także wykonywaną grzebieniem garncarskim), jak i listwą plastyczną. Obecność listewek plastycznych odnotowywano w materiałach rogaszyńskich dość rzadko, są one zdobione odciskami stempelkowymi. Na pobliskim rogaszyńskim stanowisku w Peławicach, analogiczne listwy rejestrujemy na tamtejszych garnkach esowatych typu IIIc, które zdaniem autorki opracowania pojawiają się w drugiej połowie wieku X i pierwszej połowie wieku XI (E. Dziubek 2011, s. 81, 94, ryc. 30: m, c; 36). Jest to datowanie zbieżne z ustaleniami W. Dzieduszyckiego dla inwentarzy ceramicznych z ośrodka kruszwickiego, który uznaje, że są one najliczniejsze w drugiej połowie wieku X (W. Dzieduszycki 1982, s. 54, tabl. XVI; XIII).

Ogólnie materiał ceramiczny z Rogaszyna można datować w ramach wieku VIII po początki wieku XI włącznie. Warto zwrócić uwagę, że właściwie w każdym bogatszym zespole z Rogaszyna mamy do czynienia ze współwystępowaniem naczyń z grup GtII-III z naczyniami grup GtIV. Takim przykładem jest m.in. inwentarz z datowanej dendrochronologicznie studni II wzniesionej u schyłku pierwszej ćwierci wieku X.

IV.2. INNE PRZEDMIOTY

Prześliki

Dla prześlików, ze względu na wielokulturowość stanowiska, utworzono jedną wspólną klasyfikację form, którą zaprezentowaliśmy już wcześniej. Jednak z uwagi na kontekst znalezienia poszczególnych egzemplarzy doszliśmy do wniosku, że nasz typ C charakteryzuje głównie, jeśli nie jedynie, zespoły wczesnośredniowieczne, dlatego też omówimy je w tym miejscu (tabela 14).

W typie C wyróżniono trzy odmiany, wydzielone ze względu na uformowanie tzw. biegunów i kanału: odmiana C1 posiada bieguny płaskie (ryc. 99: 3; 105: 3), odmiana C2 ma jeden biegun wklęsły (ryc. 102: 13), a C3 ma oba bieguny wklęsłe (ryc. 100: 2; 102: 3). Ogółem pozyskano 11 egzemplarzy typu C. Wszystkie charakteryzują się dość niestarannym wykonaniem, ale w miarę znormalizowany-

Tabela 14. Zestawienie charakterystyki przęślików wczesnośredniowiecznych.

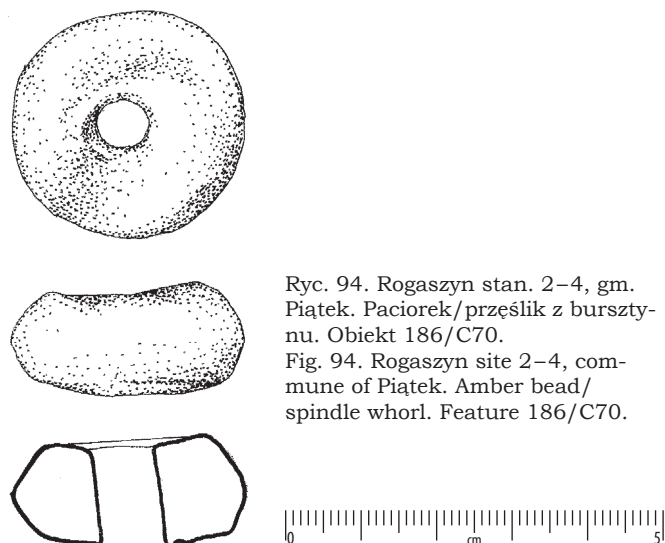
Lp.	Lokalizacja w-twa/obiekt/hektar/ar	Wymiary (w mm)			Typ	Chronologia
		Ø cał.	Ø otworu	wys.		
1	ob.50/C70	30	10	18	A2	Wśr.
2	ob.49/C69	30	12	12	C1	Wśr.
3	w-twa/C95	30	6	-	C1	-
4	w-twa/D61	43	5	22	C1	-
5	w-twa/E9	19?	8	46?	C1	-
6	ob.588/G90	27	10	11	C1	Wśr.
7	ob.967/H71	32	8	15	C1	Wśr.
8	ob.1018/K4	20?	8	20?	C1	Wśr.
9	ob. 106/D61	34?	9	12	C2	Wśr.
10	w-twa/E8	31	7	11	C2	-
11	ob.50/C70	26	10	14	C3	Wśr.
12	ob.106/D61	35?	8	16	C3	Wśr.

mi wymiarami i średnicą otworu wynoszącą od 8 do 11 mm. Jedynie odmiana C2 ma wyjątkowo mały otwór rzędu 5 mm. Jest istotne, że odmiana C3 została odkryta wraz z typem A2 w obiekcie 50/C70 (ryc. 100: 1).

Przęśliki typu C są niewątpliwie często spotykane we wczesnych fazach wczesnego średniowiecza, m.in. M. Parczewski uwzględnił podobne egzemplarze w swym typie II/2 (M. Parczewski 1988, tabl. LIV: 17). Również na grodzisku w Bródnie Starym pozyskano odpowiednik naszej odmiany C1, jak również C2 i zbliżony do C3 (K. Musianowicz 1956, ryc. V: 3; VII: 6; IX: 4; XIX: 2). Można w takiej sytuacji przyjąć, że przęśliki tego typu są najbardziej charakterystyczne dla wczesnej fazy wczesnego średniowiecza.

Paciorek/przęślik z bursztynu

Niezbyt częstym znaleziskiem jest duży paciorek wykonany z bursztynu, pozyskany z obiektu 186 w arze C70 (ryc. 94). Zważywszy na sposób formowania kanału, nie można wykluczyć, że może to być także przęślik. Jest to egzemplarz krążkowy wykonany w technice toczenia, o średnicy rzędu 25 mm i grubości 7,5 mm. Sam w sobie nie jest datownikiem, jednak warto odnotować jego odkrycie w obiekcie osadniczym.

Ryc. 94. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Paciorek/przęślik z bursztynu. Obiekt 186/C70.

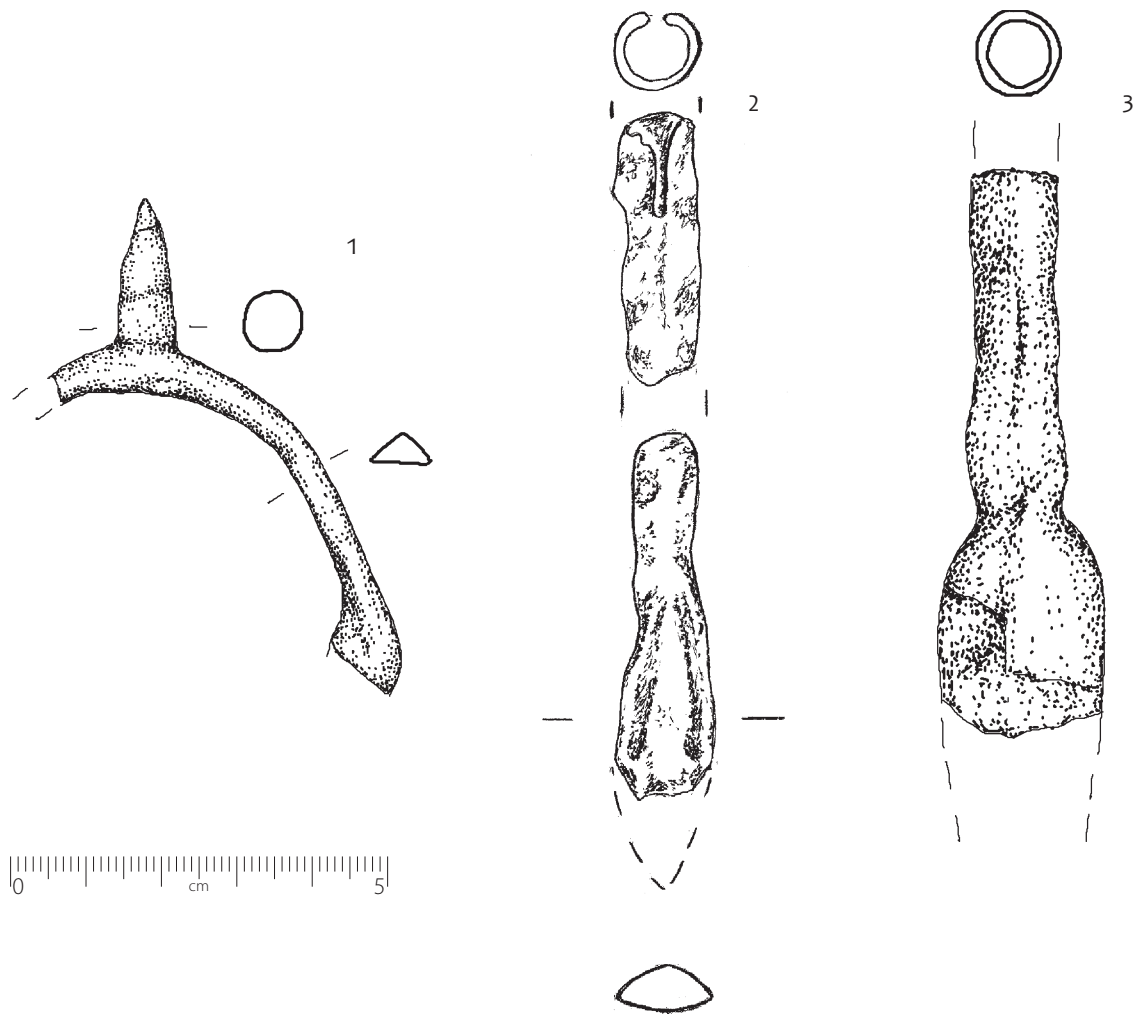
Fig. 94. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Amber bead/spindle whorl. Feature 186/C70.

Wyroby z żelaza

Bardzo ważnym znaleziskiem jest żelazna ostroga z haczykowatymi zaczepami zagiętymi do wewnątrz, pozyskana z warstwy w arze E7 (ryc. 95: 1). Tego typu ostrogi są uznawane za jeden z ważniejszych wyznaczników chronologicznych związanych z wczesnym etapem wczesnego średniowiecza (M. Dulnicz 2001, s. 98). Ogólnie stosowaną klasyfikacją do tego typu ostróg jest opracowanie J. Żaka i M. Maćkowiak-Kotkowskiej (1988). Zabytki te znajdują się jednak w centrum zainteresowań wielu badaczy, ostatnio M. Kary (2009, ryc. 75 – 77).

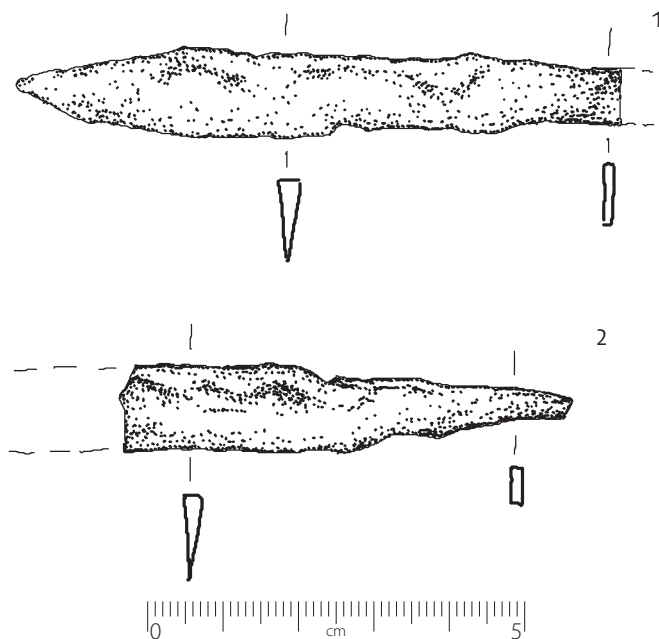
Jednoznaczne zaliczenie do odpowiedniego typu według Żak/Maćkowiak-Kotkowska/1988 jest trudne. Z pewnością należy ją łączyć z odmianami C lub D (J. Żak, L. Maćkowiak-Kotkowska 1988). Ostatnio M. Kara opublikował datowane radiowęglowo egzemplarze odmiany D (która to odmiana najbardziej odpowiada naszemu egzemplarzowi) z Bonikowa stan. 1 i Obiszowa stan. 9 z datami odpowiednio: 807 – 826 po AD i około 933 AD (M. Kara 2009, ryc. 75: 3, 4). Niewątpliwie pewne podobieństwa występują także w odmianie E, gdzie dysponujemy datą dla znaleziska z Bruszczewa obejmującą przedział 895/902 AD (M. Kara 2009, ryc. 76: 5).

W takiej sytuacji możemy dość jednoznacznie umieszczać nasze znalezisko w ramach wieku IX i co najmniej pierwszej połowy wieku X. Datowanie podpierają daty dendro pozyskane dla rogaszyńskich studni, z których I wzniesiono w latach: 845 – 849 AD, a drugą w latach 924 – 925 AD. Zwłaszcza, że ostatnie studia nad chronologią tychże odmian ostróg dość jednoznacznie wskazują właśnie na takie ich datowanie (M. Dulnicz 2001, s. 100 – 102).

Ryc. 95. Rogaszyn stan. 2–4, gm. Piątek. Żelazna ostroga z haczykowatymi zaczepami z ara E7 (1) i żelazne groty z arów C16 (2) i E25 (3).

Fig. 95. Rogaszyn site 2–4, commune of Piątek. Iron spur with hook-like fastenings from are E7 (1) and iron arrow heads from ares C16 (2) and E25 (3).

Ryc. 96. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Nożyki żelazne z arów: C60 (1) i D41 (2).

Fig. 96. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Iron knives from ares C60 (1) and D41 (2).

Również z tym poziomem chronologicznym należy łączyć fragmentarycznie zachowane dwa egzemplarze żelaznych grotów. Pierwszy z nich to dość długi egzemplarz grotu, zapewne strzały, z tulejką i laurowatym(?) lub wierzbowatym wąskim liściem, pozyskany z warstwy kulturowej w arze C16 (ryc. 95: 2). Ze względu na stan zachowania trudno jednoznacznie wskazywać na analogie, ponadto forma taka jest spotykana szeroko również w innych młodszych poziomach chronologicznych. Tym niemniej podobne okazy są znane ze stanowisk VIII-X-wiecznych. Drugi egzemplarz również nie ułatwia identyfikacji.

Jest to też grot z tuleją i być może laurowatym grotem, ale zdecydowanie masywniejszy od pierwszego (ryc. 95: 3). Ze względu na jego wielkość należy go identyfikować raczej z grotem oszczepu. Nie można wykluczyć, że tuleja była znacznie dłuższa. Być może analogią jest grot wydobyty z nasypu grodu w Tumie pod Łęczycą, datowany pierwotnie na VI-VIII w., a obecnie przez M. Karę rozpatrywany jest w powiązaniu z kręgiem frankijskim na VI-VII w. (M. Kara, 2009, s. 121 – 122, ryc. 31).

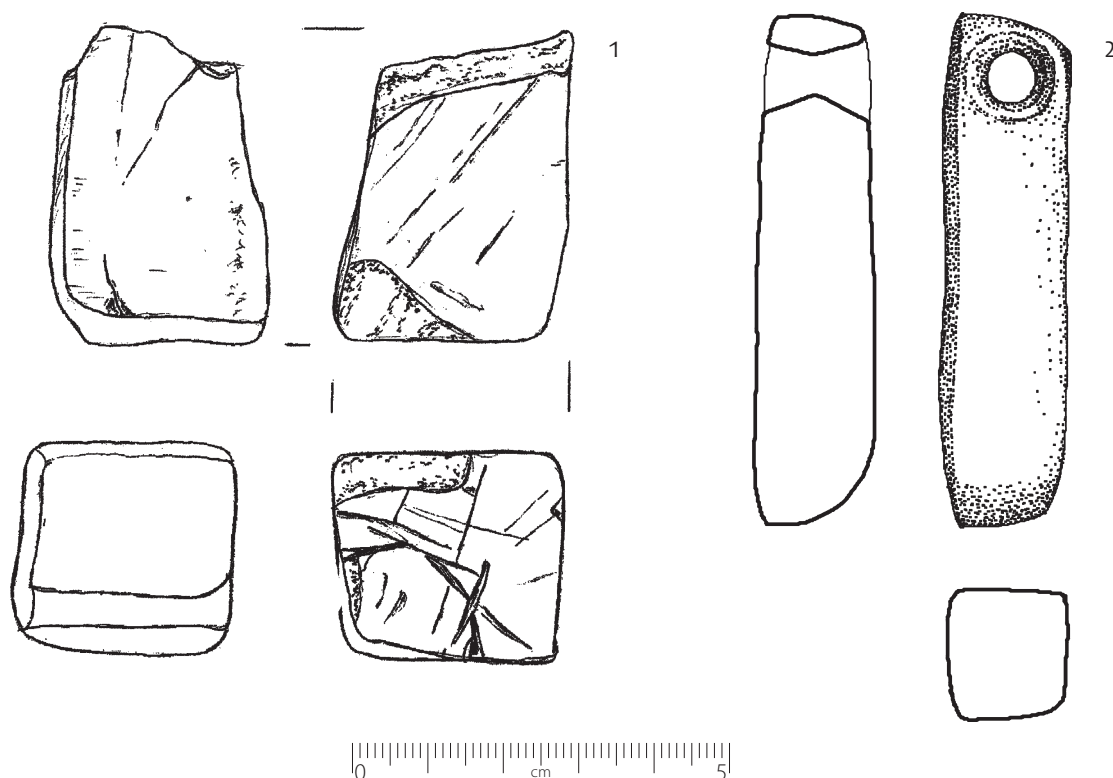
Ostatnimi znaleziskami łączonymi z tym poziomem chronologicznym są fragmenty dwóch żelaznych nożyków wydobytych z warstw kulturowych (ryc. 96). Oba reprezentują egzemplarze niewielkie, o wąskim ostrzu, ale odmiennych typów ze względu na ukształtowanie ostrza oraz trzpienia. W pierwszym przypadku ostrze zwięża się łukowato od dołu i zapewne skośnie od strony tylca, a osadzenie rękojeści przybiera formę sztabki, co wskazuje, że nożyk miał rękojeść zaopatrzoną zapewne w okładziny (ryc. 96: 1). W klasyfikacji noży według R. Rogosza wśród trzech typów z odmianami, nie znaleziono odpowiednika do naszego, lepiej zachowanego egzemplarza, a to ze względu na formę trzpienia w formie „kolca” (R. Rogosz 1983, s. 264 – 265, ryc. 224). Tym niemniej biorąc pod uwagę formę ostrza można go rozpatrywać w ramach tamtejszego typu II. W drugim przypadku trudno określić formę ostrza, ale osadzenie rękojeści na trzpieniu wydzielonym mocniej jednostronnie od strony ostrza uskokiem i słabo od strony tylca, niewątpliwie do osadzenia w rękojeści nabijanej w postaci drewnianej lub rogowej obsady (ryc. 96: 2). Tego typu nożyki są często znajdowane tak na osadach, jak i w grobach, niestety nie są one dobrymi datownikami.

Przedmioty kamienne

Nie można wykluczyć, że kilka osełek wykonanych z drobnziarnistego piaskowca o różnej barwie surowca przynależy do poziomu wczesnośredniowiecznego. W większości są one zachowane fragmentarycznie, lecz można stwierdzić, że najczęściej charakteryzują się wydłużonym kształtem, o czworobocznym przekroju (ryc. 97). Jeden z egzemplarzy został odkryty w obiekcie 45/C67, z obszaru skupiska VI

Tabela 15. Zestawienie oselek z obszaru stanowiska.

Lp.	Lokalizacja w-twa/obiekt/hektar/ar	Wymiary (w mm)		
		dług.	szer.	grub.
1	ob.45/C67	–	–	–
2	w-twa/C84	–	–	–
3	w-twa/D61	141(zach.)	65	42
4	w-twa/E7	49(zach.)	25	21
5	w-twa/E30	66	15	15
6	ob.992/K4	–	–	–

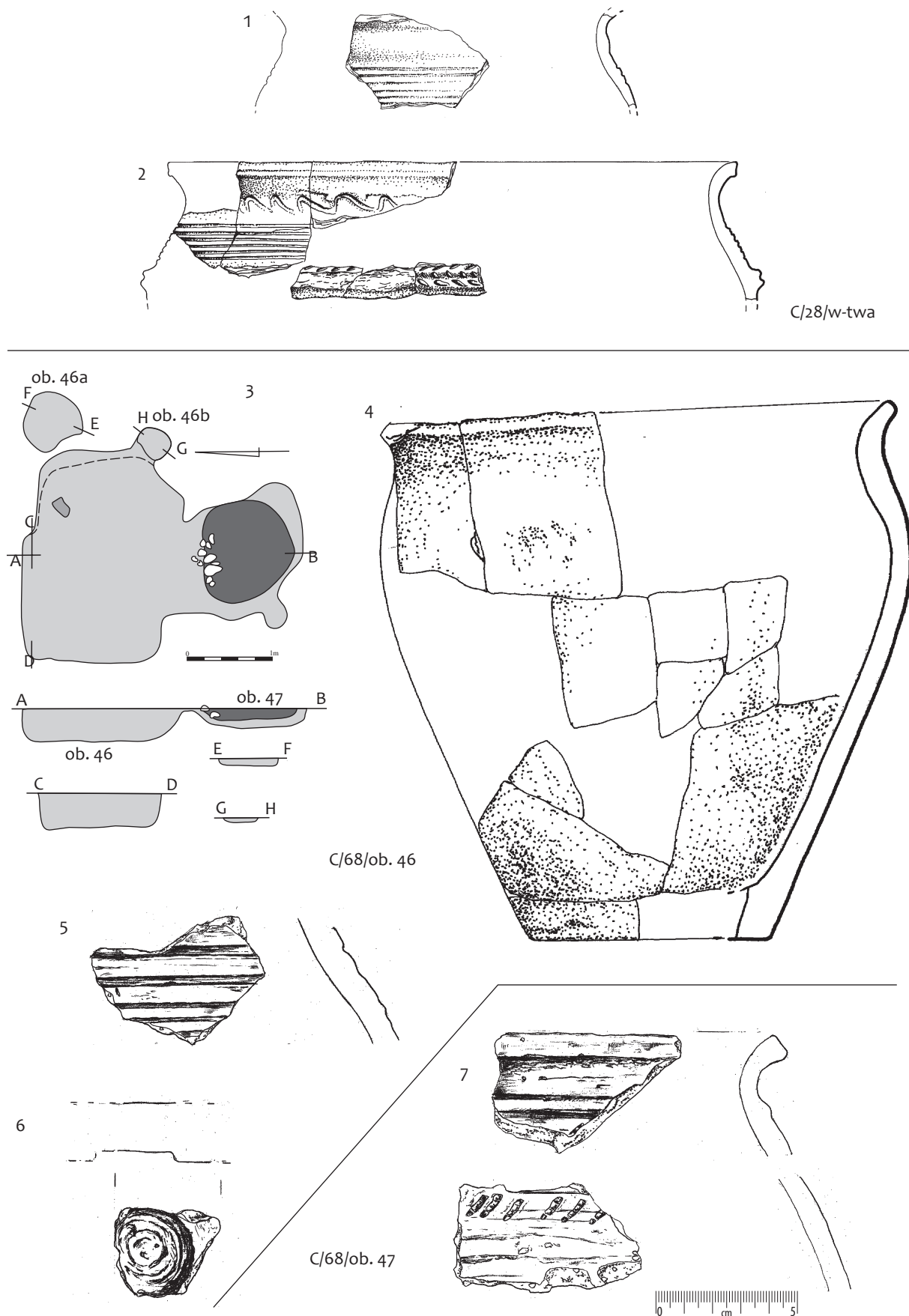

Ryc. 97. Rogaszyn stan. 2–4, gm. Piątek. Oselki z arów: C84 (1) i E30 (2). Fig. 97. Rogaszyn site 2–4, commune of Piątek. Whetstones from ares: C84 (1) and E30 (2).

w kompleksie 1, a drugi fragment w obiekcie 992/K4, w kompleksie 3 z rozplanowania przestrzennego osady.

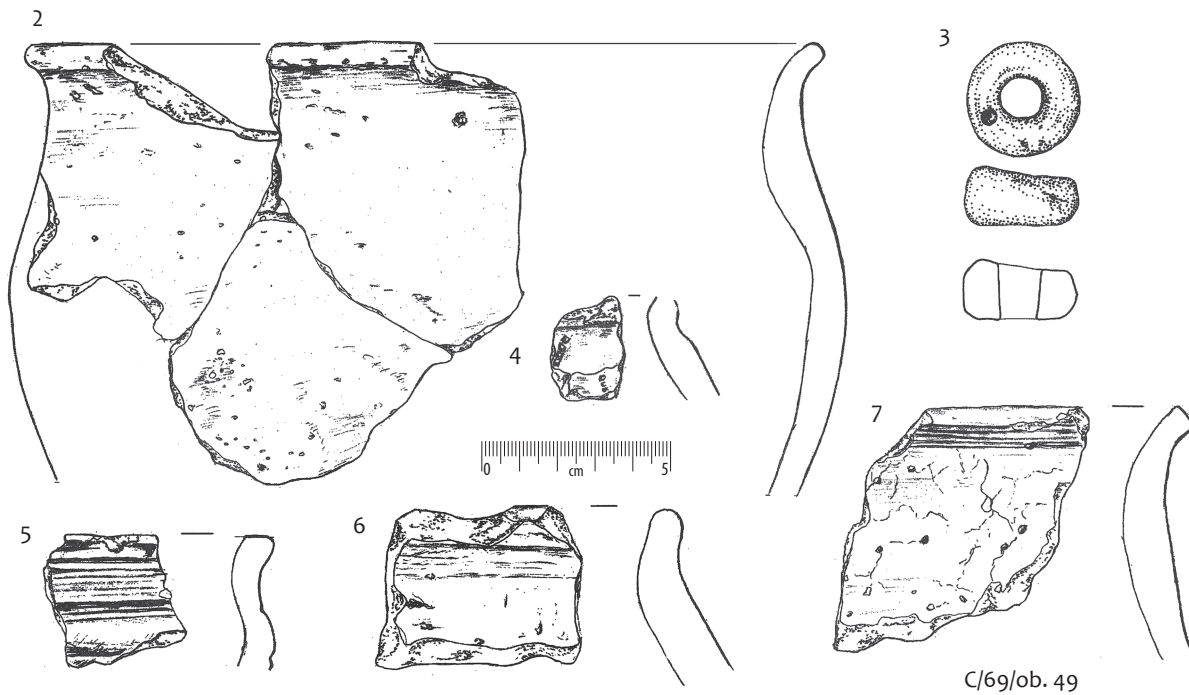
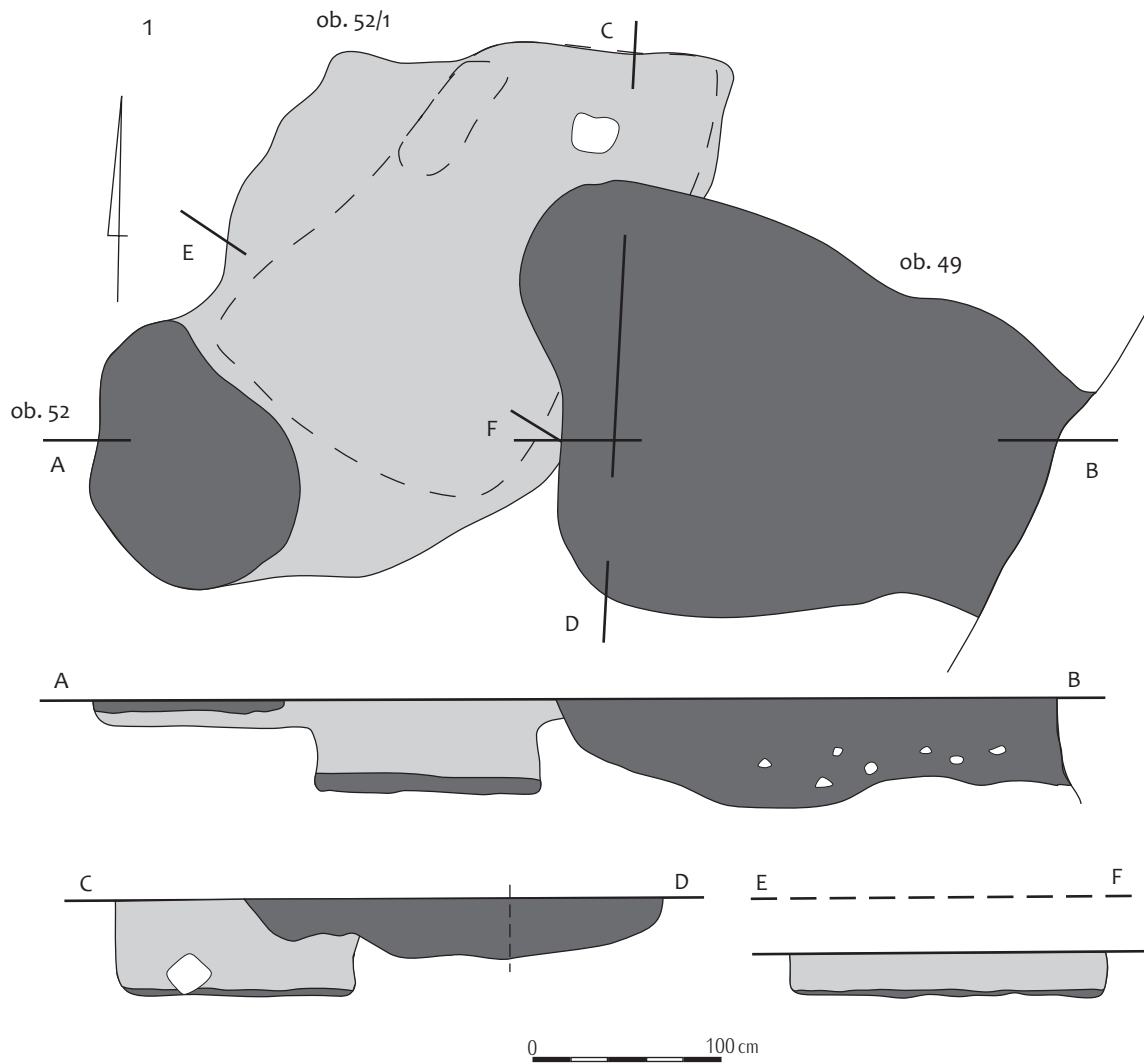
Całkowicie odmiennym typem oselki jest egzemplarz pozyskany z warstwy w arze E30. Jego forma jest wydłużona o przekroju czworobocznym, ale charakteryzuje się zdecydowanie mniejszymi wymiarami i posiada, co jest istotne, otworek do zawieszania. Oselka została wykonana z drobnoziarnistego piaskowca barwy popielato-szarej (ryc. 97: 2). Z osełkami zaopatrzonymi w otwór spotykamy się tak wśród zespołów zaliczanych do kultury przeworskiej, jak również i do wczesnośredniowiecznych. Zwłaszcza w tych ostatnich są znane „importowane” oselki m.in. z różowego łupku wołyńskiego. Nie są to jednak znaleziska częste.

Generalnie można stwierdzić, że pozostają one w kontekście znalezisk wczesnośredniowiecznych z kompleksu 1. Związek tego typu zabytków z osadnictwem wczesnośredniowiecznym pogłębia fakt, że dwa z nich odkryto ewidentnie w obiektach z tego poziomu kulturowego.

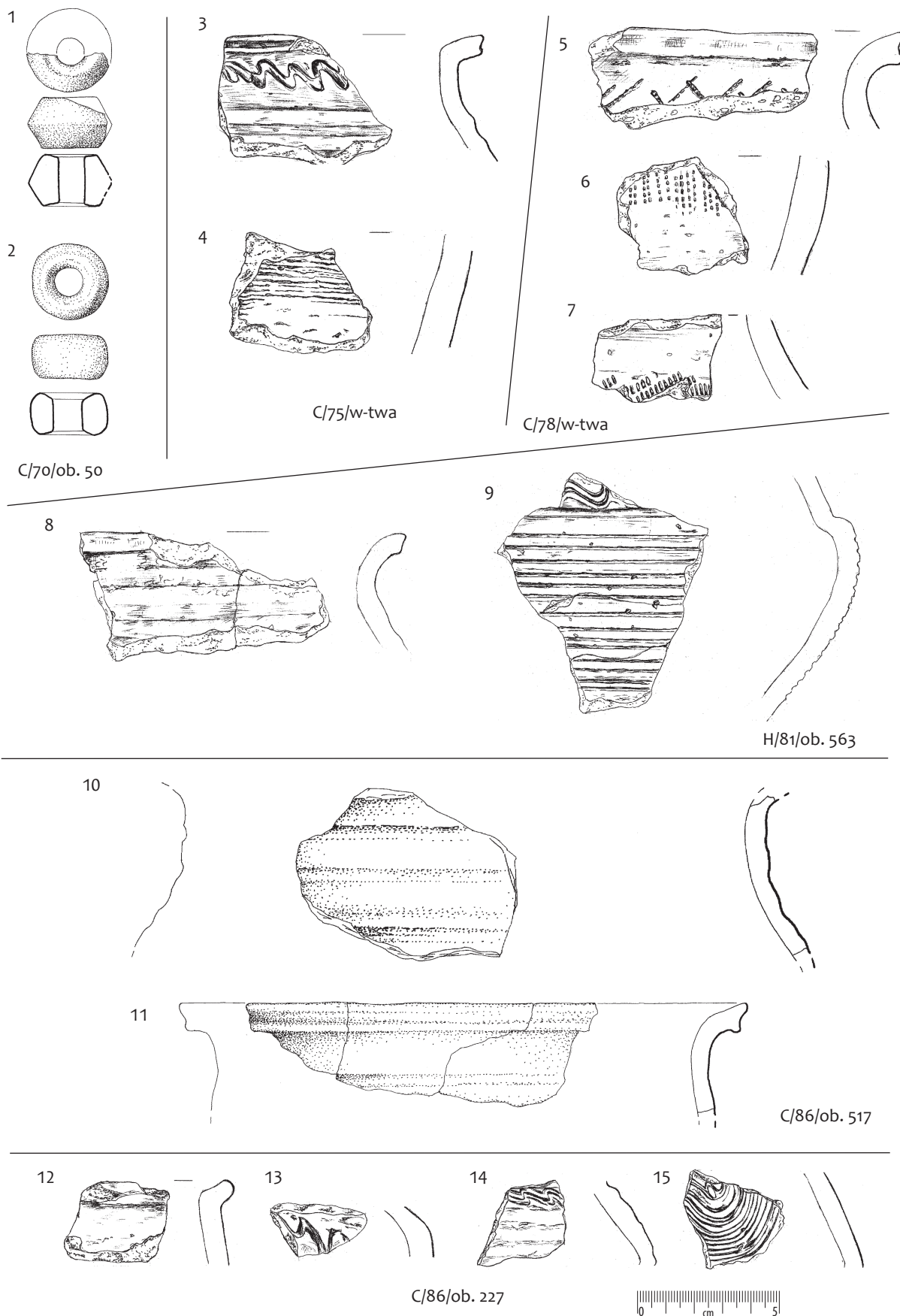
Ryc. 98. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych z warstwy i obiektów.

Fig. 98. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from the layer and the features.

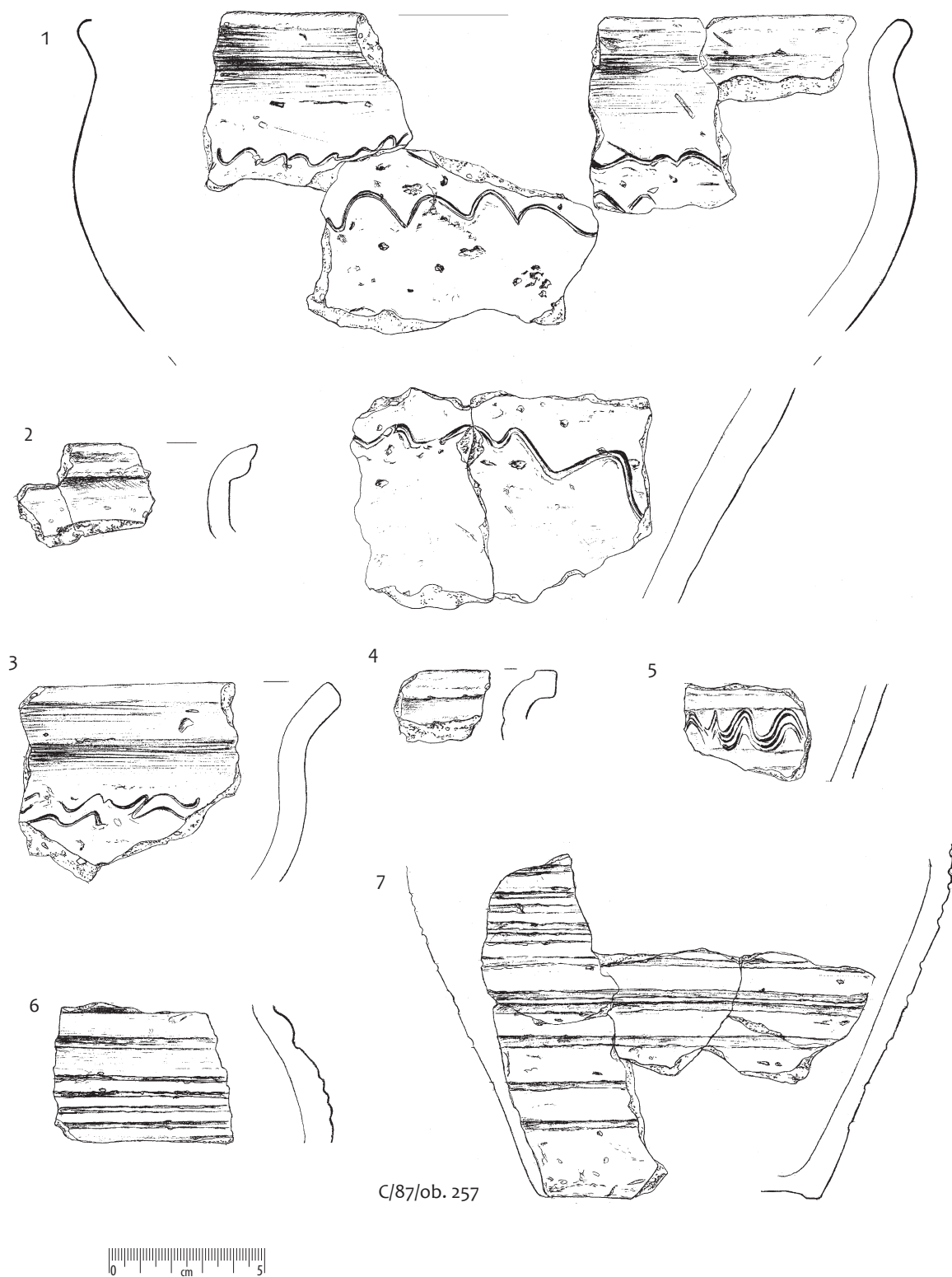
Ryc. 99. Rogaszyn stan. 2–4, gm. Piątek. Wybór wczesno-średniowiecznych materiałów zabytkowych z obiektu 49.

Fig. 99. Rogaszyn site 2–4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from feature 49.

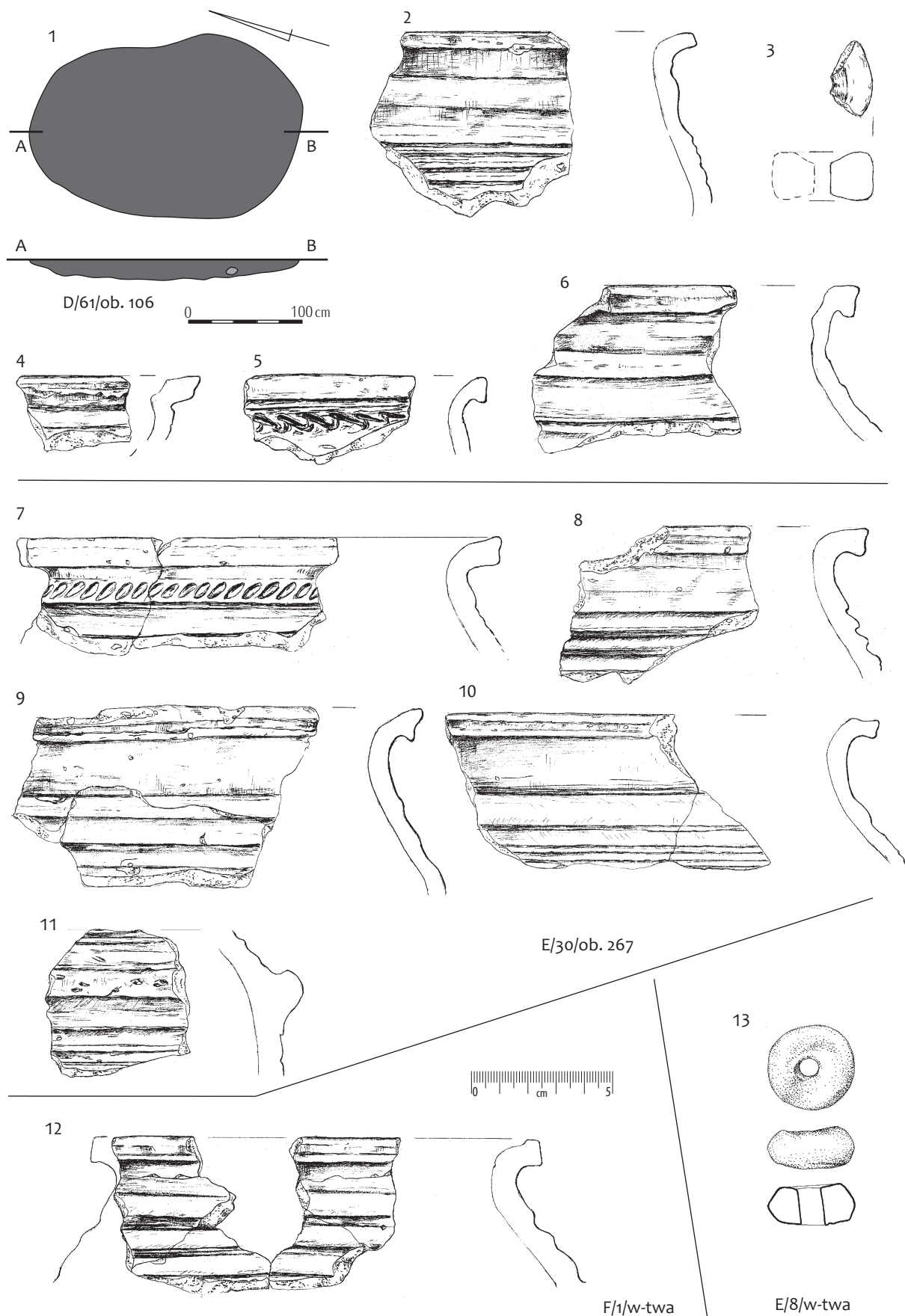
Ryc. 100. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych z warstwy i obiektów.

Fig. 100. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from the layer and the features.

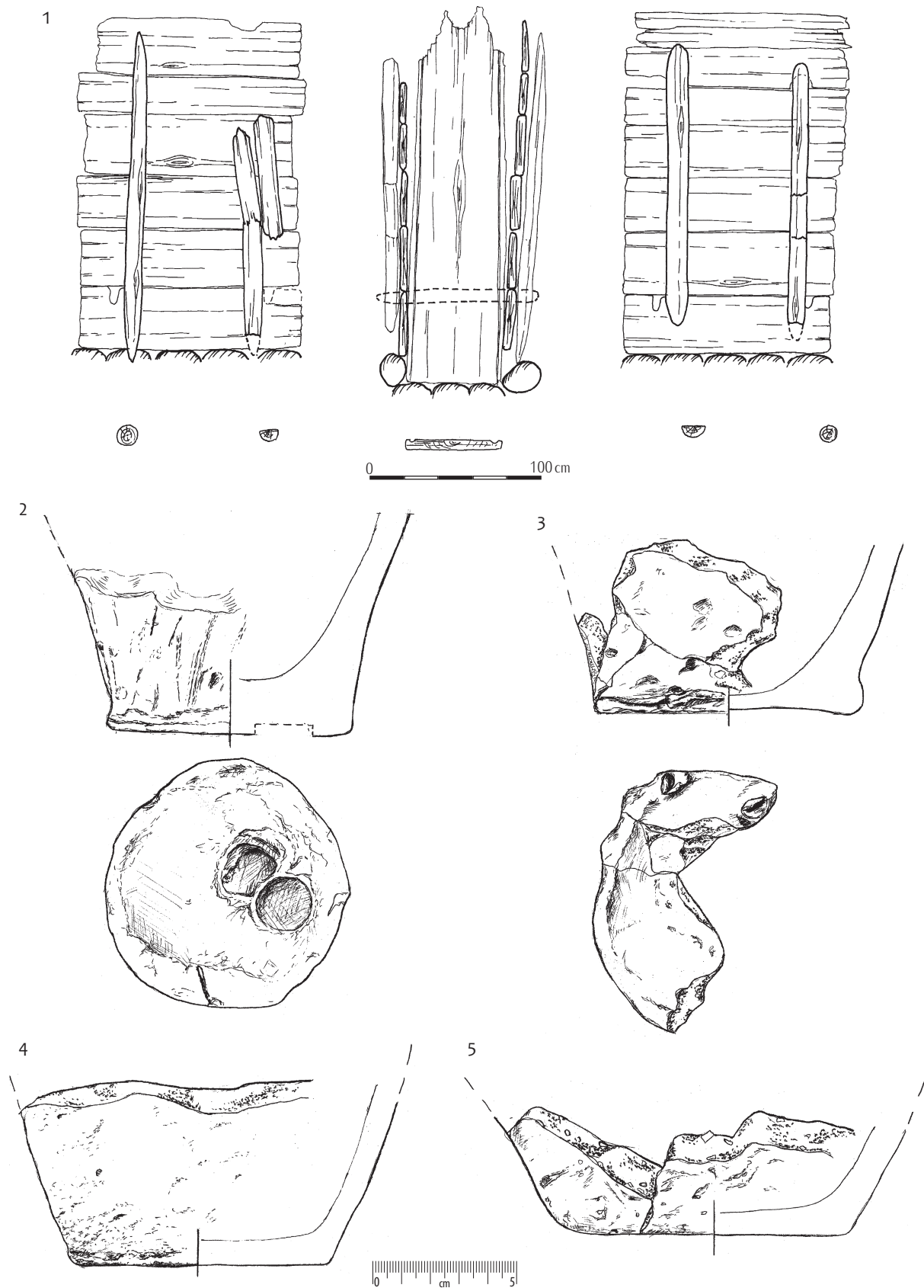
Ryc. 101. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych z obiektu 257.

Fig. 101. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from feature 257.

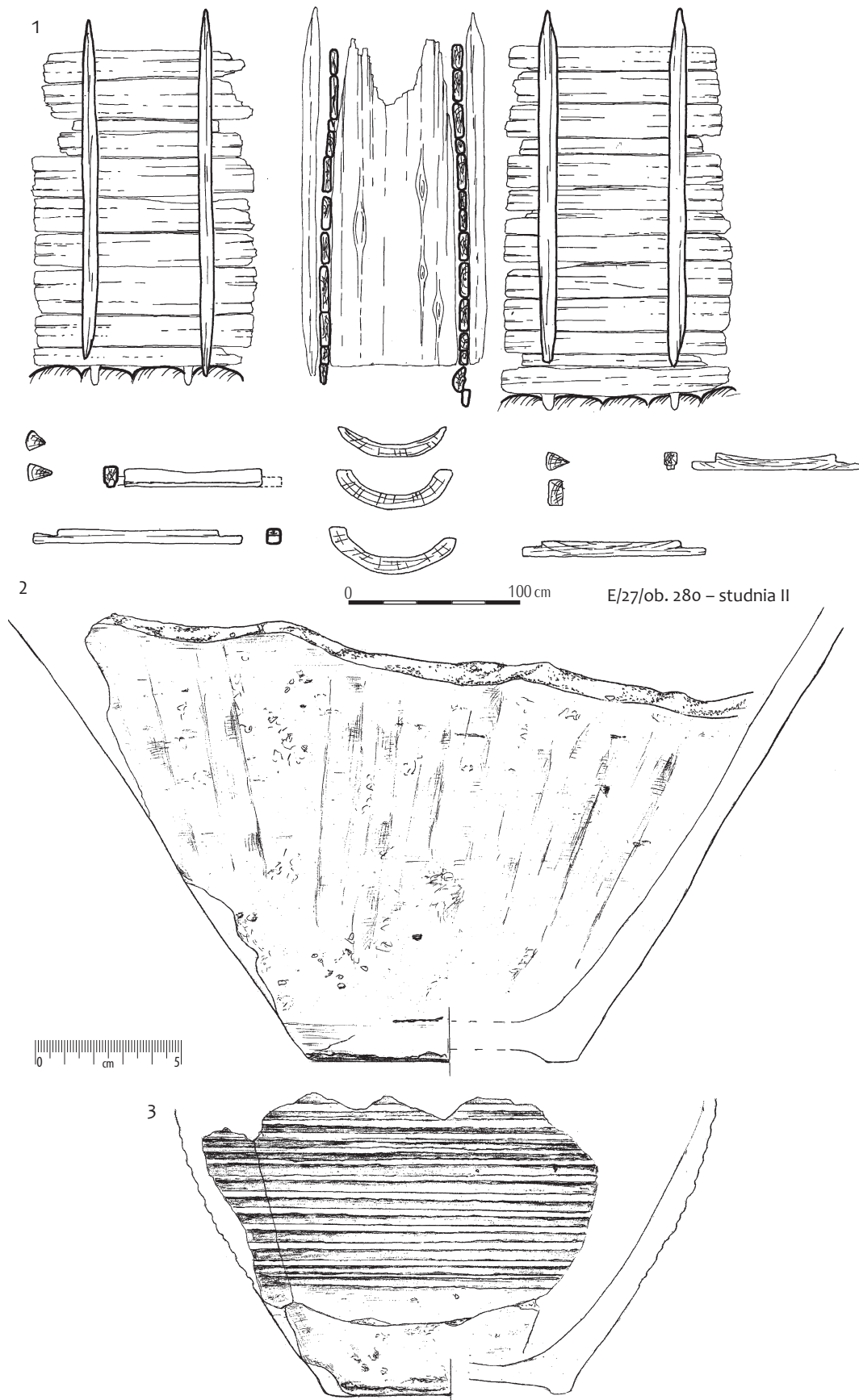
Ryc. 102. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych z warstwy i obiektów.

Fig. 102. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from the layer and the features.

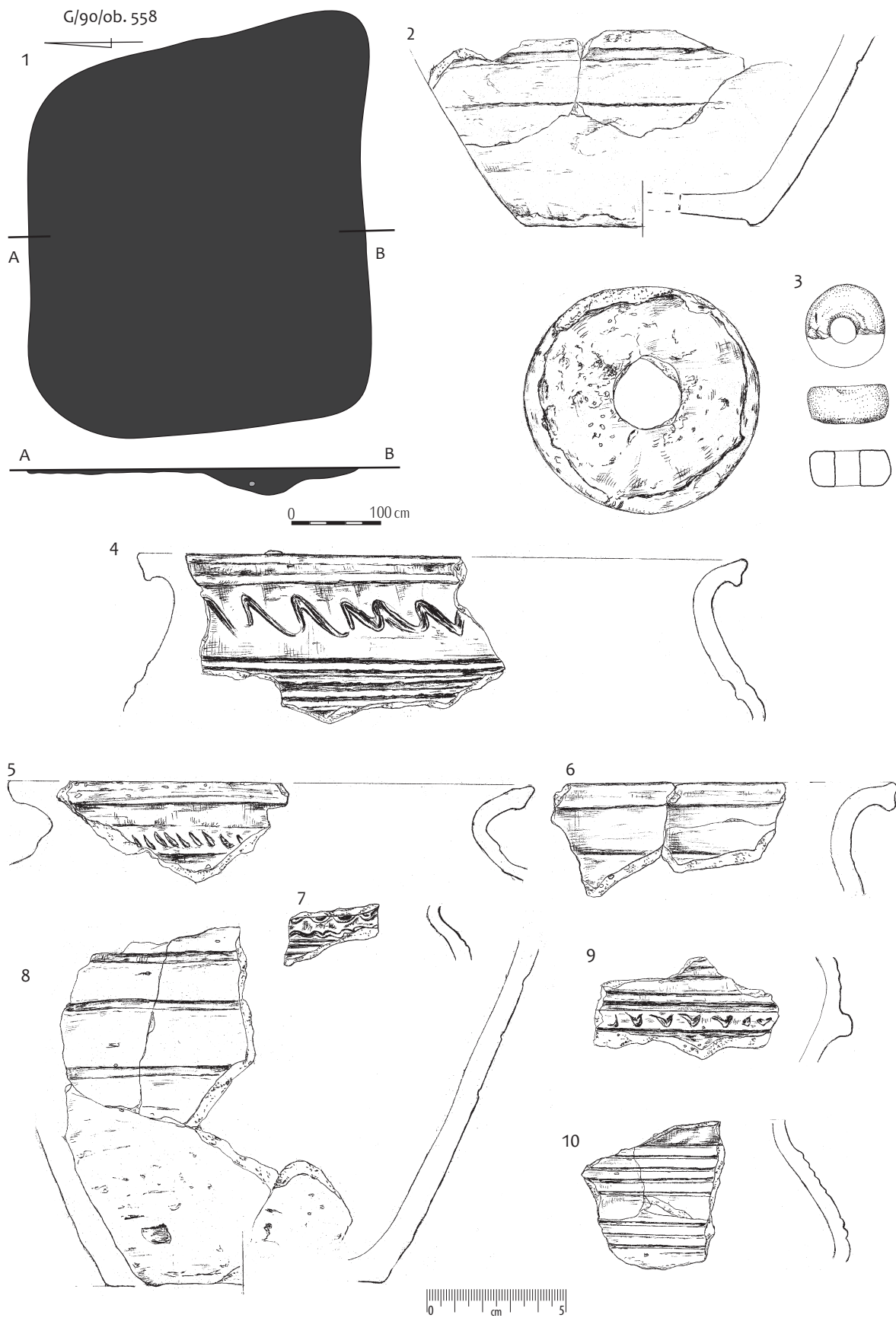
Ryc. 103. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych ze studni I.

Fig. 103. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from well I.

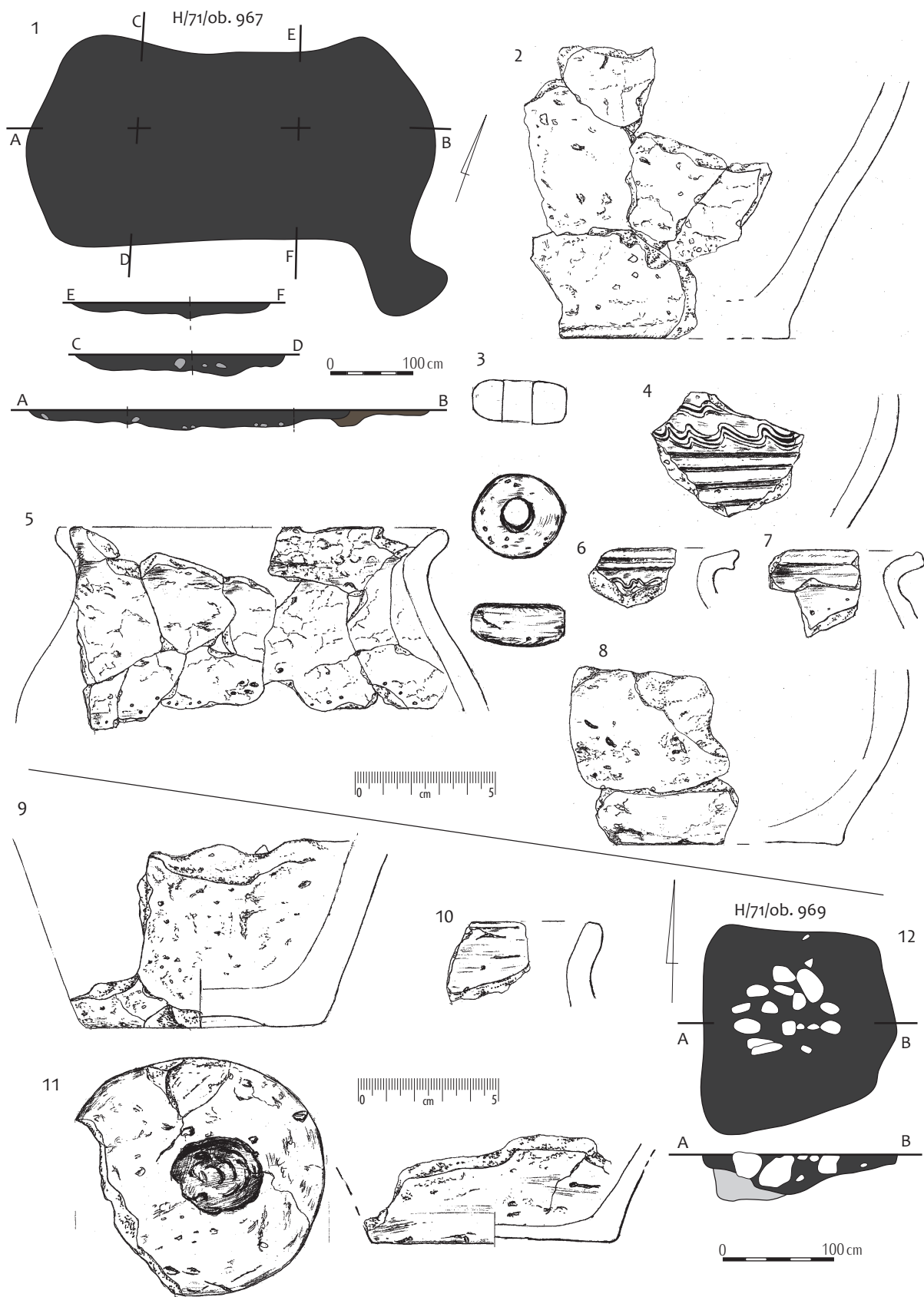
Ryc. 104. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych ze studni II.

Fig. 104. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from well II.

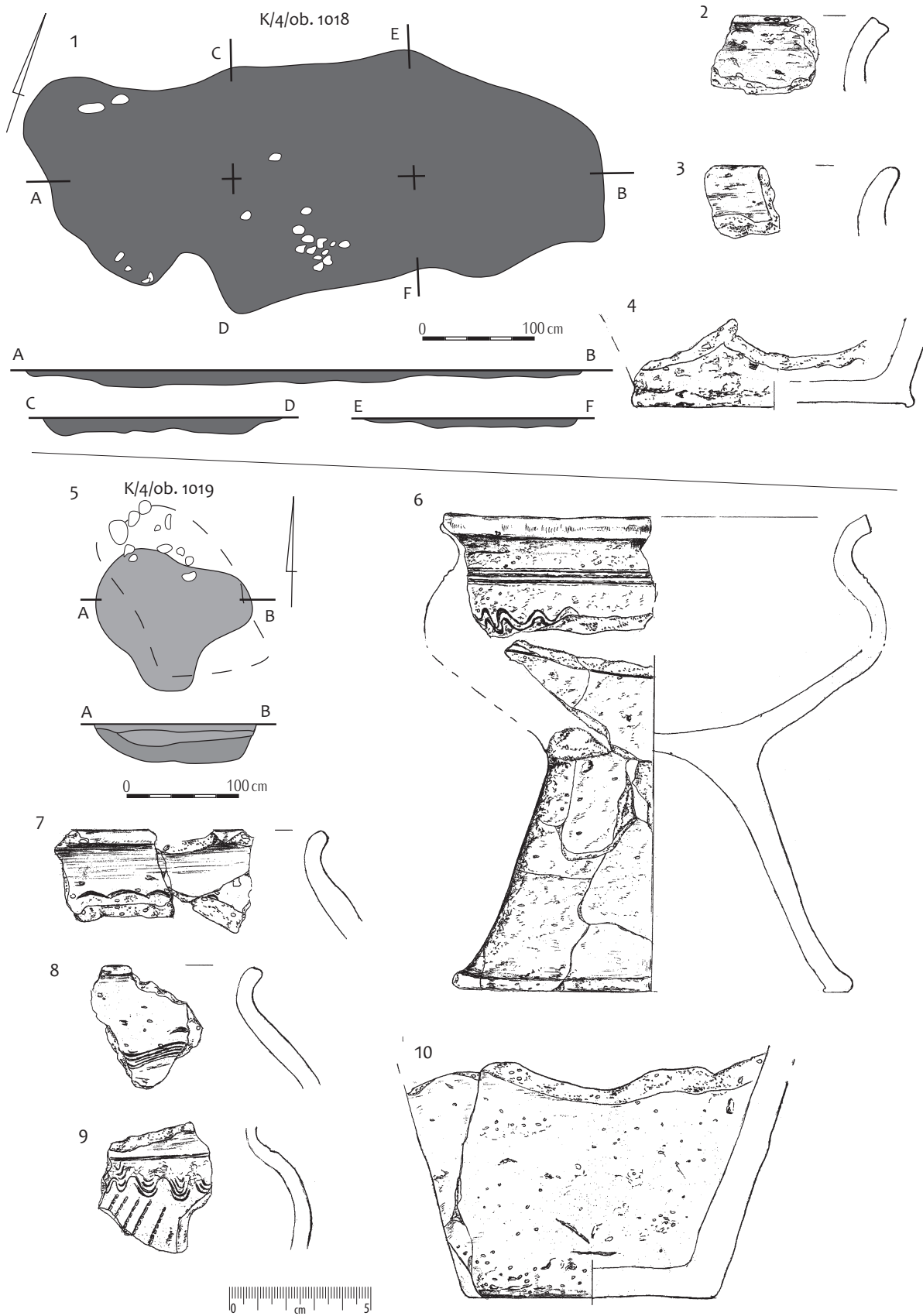
Ryc. 105. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych z obiektu 588.

Fig. 105. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from feature 588.

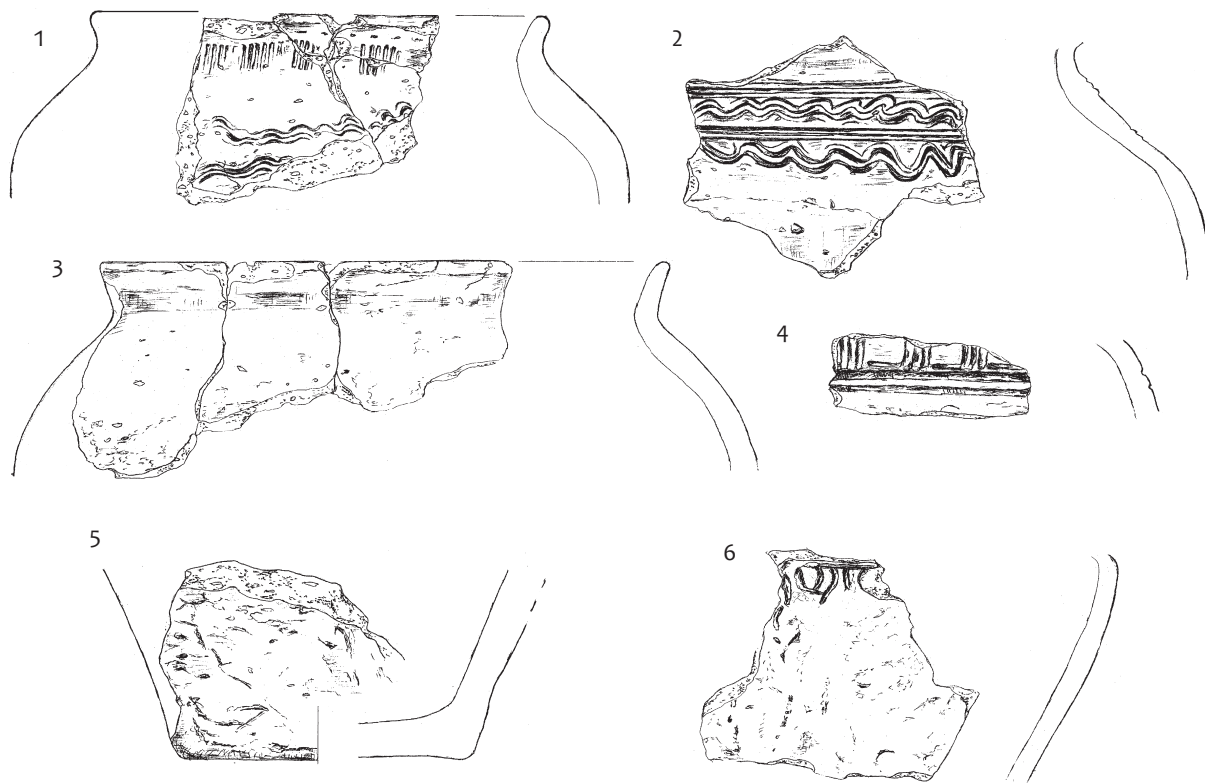
Ryc. 106. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych z obiektów.

Fig. 106. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from the features.

Ryc. 107. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych z obiektów.

Fig. 107. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from the features.

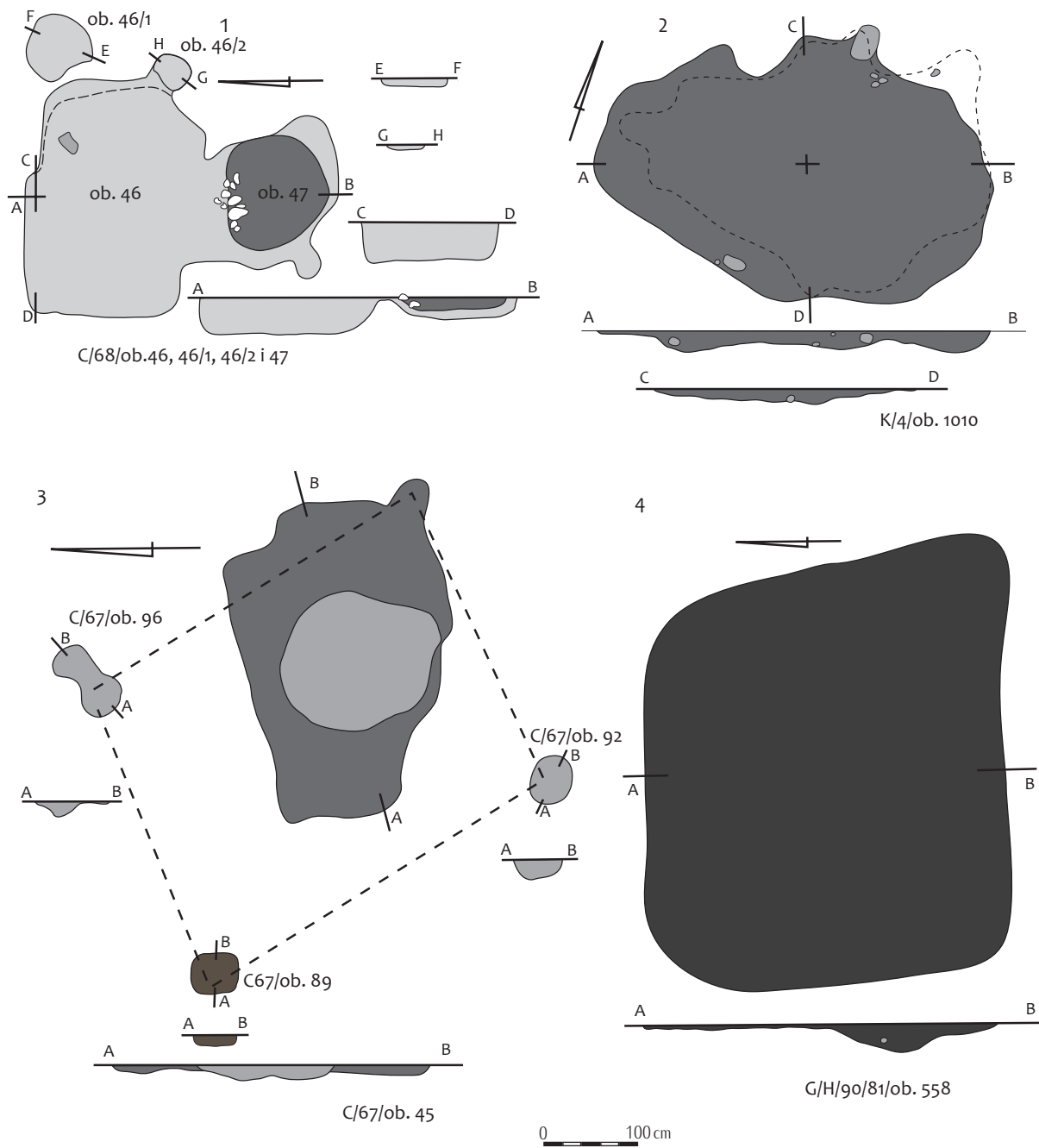

K/4/ob. 1010

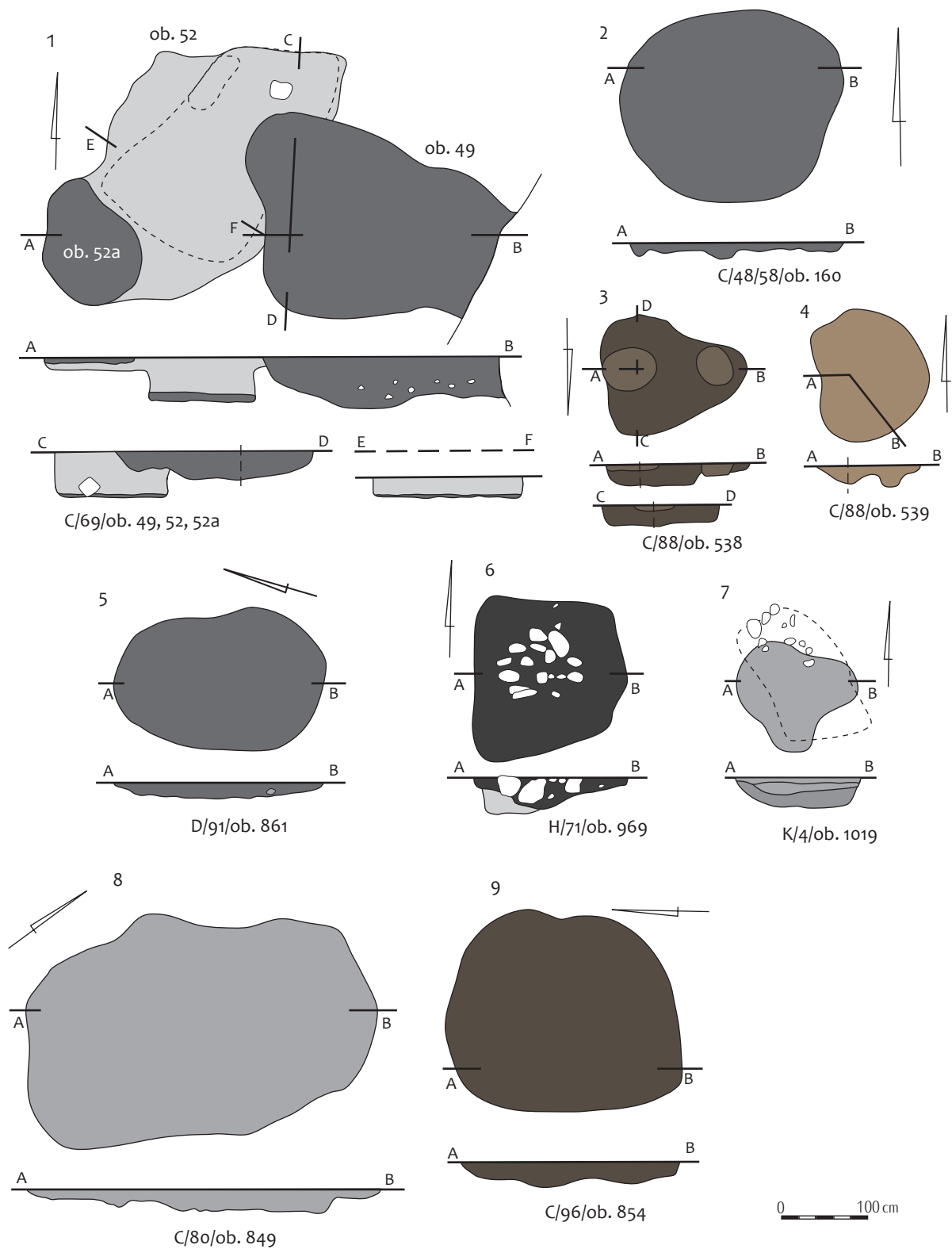
Ryc. 108. Rogaszyn stan. 2–4, gm. Piątek. Wybór wczesnośredniowiecznych materiałów zabytkowych z obiektu 1010.

Fig. 108. Rogaszyn site 2–4, commune of Piątek. Selection of early medieval artefacts from feature 1010.

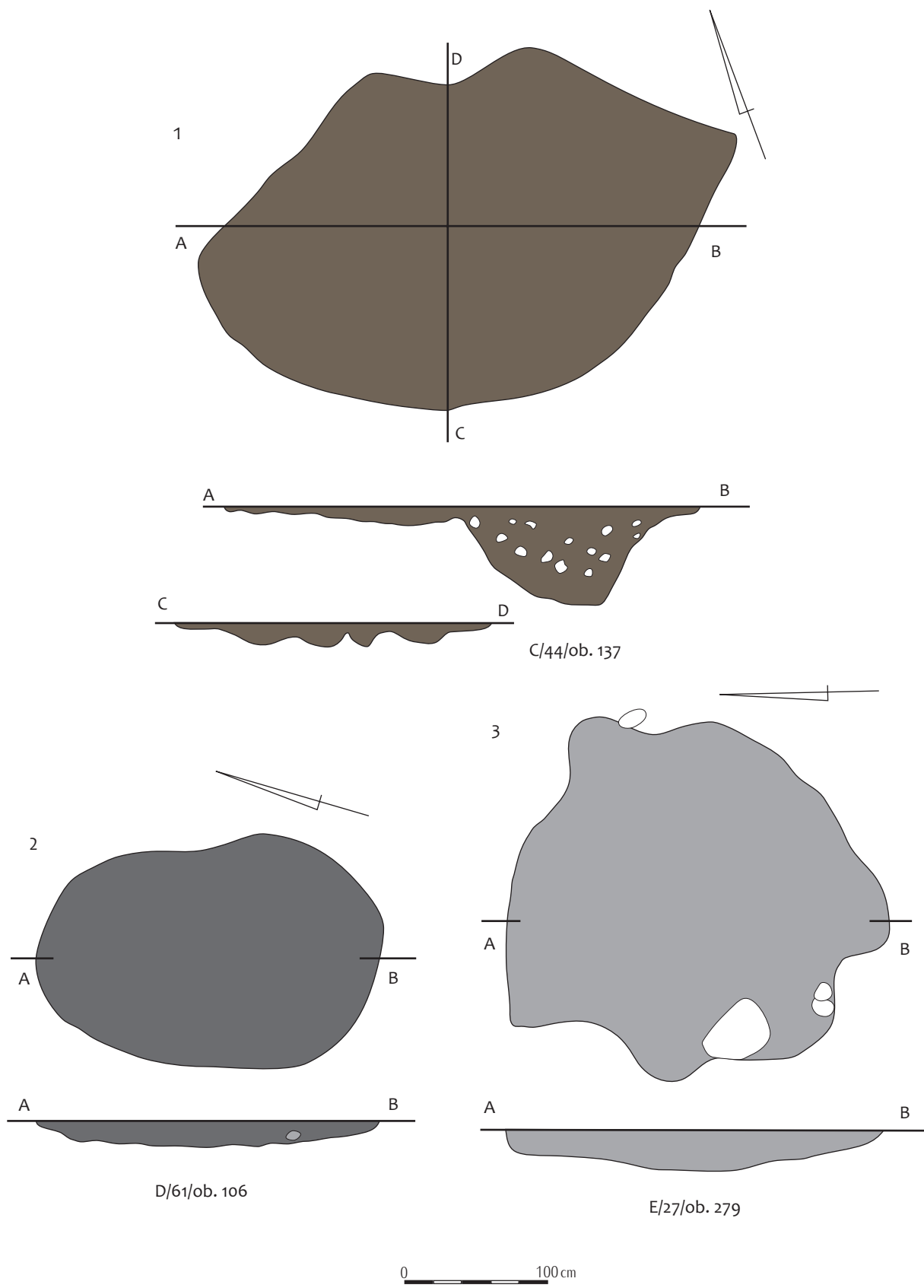
Ryc. 109. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Plany i profile wybranych obiektów wczesnośredniowiecznych.

Fig. 109. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Plans and cross-sections of selected early medieval features.

Ryc. 110. Rogaszyn stan. 2–4, gm. Piątek. Plany i profile wybranych obiektów wczesnośredniowiecznych.

Fig. 110. Rogaszyn site 2–4, commune of Piątek. Plans and cross-sections of selected early medieval features.

Ryc. 111. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Plany i profile wybranych obiektów wczesnośredniowiecznych.

Fig. 111. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Plans and cross-sections of selected early medieval features.

IV.3. ROZPLANOWANIE PRZESTRZENNE OSADNICTWA WCESNOŚREDNIOWIECZNEGO

W wyniku przeprowadzonej analizy materiałów zabytkowych oraz rozkładu przestrzennego odkrytych obiektów i planigrafii materiałów zabytkowych uzyskano dość wyraźny obraz osadnictwa z tego poziomu chronologicznego w pasie objętym eksploracją. W oparciu o analizę planigrafii materiałów zabytkowych z warstwy (ryc. 84) oraz lokalizację obiektów, wyznaczono trzy strefy osadnictwa wczesnośredniowiecznego, oznaczone jako kompleksy 1, 2 i 3 (ryc. 112).

Wydzielone kompleksy wyraźnie różnią się między sobą charakterem rozplanowania przestrzennego. W ramach wyróżnionych kompleksów, wyznaczono także mniejsze skupiska/zgrupowania obiektów, które identyfikujemy w większości przypadków z zagrodami pojedynczych rodzin tworzących osadę. Wśród odkrytych obiektów wyróżniono relikty palenisk, jamy gospodarskie, pozostałości obiektów w typie półziemiankowym związanych z konstrukcjami mieszkalnymi i doły postłupowe. Ich uzupełnieniem są dwie świetnie zachowane studnie, o których pisaliśmy powyżej.

Kompleks 1 jest największym i najbardziej rozbudowanym z wyróżnionych, obejmującym około 100 arów powierzchni. Grupuje również większość obiektów przypisanych do tego poziomu chronologicznego. W jego obrębie możemy dość jednoznacznie wyznaczyć mniejsze skupiska obiektów, z których większość uznajemy za relikty siedlisk poszczególnych rodzin, czyli zagród. Ogółem wyznaczono dziesięć takich skupisk (sk. I-X), z niezwykle interesującym układem przestrzennym. Układ ten stał się podstawą do analizy rozplanowania przestrzennego tego kompleksu, który jednoznacznie uznajemy za pozostałości wczesnośredniowiecznej osady. Uważamy, iż jej centrum tworzyło najpewniej 7 skupisk, z których 6 (sk. I, VII, VIII, IX, III/IV i VI) zostało usytuowanych na obwodzie koła o średnicy rzędu 70 m. Owe skupiska otaczają hipotetyczny plac centralny, o średnicy rzędu 45 m, na którym zlokalizowano niewielkie skupisko II. Natomiast kolejne dwa skupiska V i X ujawniono na zewnątrz wieńca centralnego. W takiej też kolejności zostaną omówione.

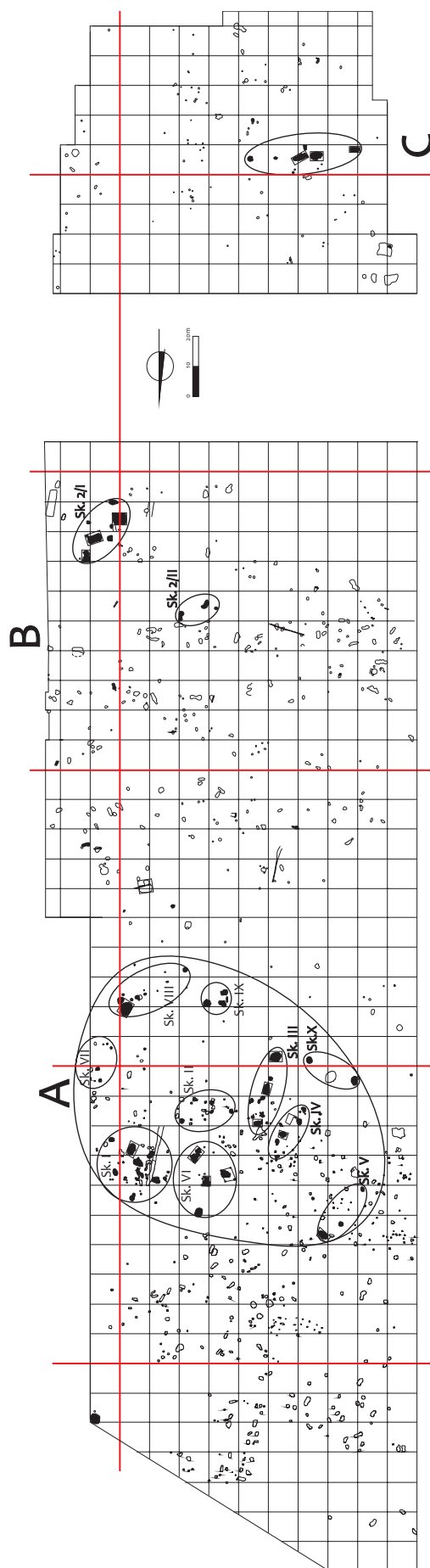
Przed przystąpieniem do analizy charakteru tychże skupisk należy dodać kilka słów komentarza. Ze względu na wielokulturowość stanowiska i pokrywanie się, zwłaszcza w omawianej partii wykopu, obszarów występowania obiektów z kilku poziomów chronologiczno-kulturowych ich interpretacja jest wielce utrudniona i wyraźnie zakłóca nam obraz rozplanowania przestrzennego poszczególnych skupisk. Nasze omówienie wydzielonych skupisk rozpoczniemy od wieńca otaczającego plac centralny, czyli sk. I, VII, VIII, IX, III/IV i VI.

Skupisko I. Szczególnie interesująca sytuacja jest w tym skupisku, gdzie mamy do czynienia z kilkunastoma obiektami, w tym z kilkoma dużymi jamami – obiekty: 876 (1,4×1,2×0,4 m), 189 (2,9×1,5×0,12 m), 49 (2,7×2,3×0,6 m), 882 (2,3×1,4×0,1 m), 106 (2,4×1,6×0,2 m, ryc. 102: 1; 111: 2), usytuowanymi wokół dwóch największych obiektów tj. – 849 (4×2,5×0,3 m, ryc. 110: 8) i 50 (4,1×3,4×0,4 m), położonych prawie centralnie w skupisku. Obiekty otaczające centrum usytuowano na obwodzie owalu/okręgu o średnicy 25 m. Całe skupisko obejmuje powierzchnię około 5 arów. Z wypełnisk obiektów pozyskano zróżnicowany ilościowo materiał – fragmenty naczyń, ale także oślekę z obiektu 106 oraz przేశliki z obiektów 50 (ryc. 100: 1, 2) i 49 (ryc. 99: 3). Warstwowanie i zawartość wypełnisk poszczególnych obiektów w postaci spalenizny, węgla drzewnych oraz często przepalonych kamieni i grudek polepy sugerują, że mogą to być pozostałości tzw. jam przypaleniskowych wchodzących w skład budynków naziemnych, wzniesionych zapewne w konstrukcji zrębowej. W takiej sytuacji uznajemy, że w obrębie tego skupiska mamy do czynienia z relikdami pięciu potencjalnych budynków, otaczających dwa, największe obszarowo domostwa centralne. W obszarze tego skupiska mogło więc funkcjonować siedem budynków, ale mało prawdopodobne by wszystkie o charakterze mieszkalnym. W oparciu o analizę materiału zabytkowego można stwierdzić, że poszczególne obiekty powstawały w dłuższym przedziale czasowym. Tak też należy rozpatrywać zawartość obiektu 49/C69, z którego pozyskano ponad 100 fragmentów naczyń, jedynie przykrawędnie obtaczanych ze słabo profilowanymi krawędziami wylewów (ryc. 99: 2, 5 – 7). Niezwykle interesujące są fragmenty ornamentowane, które odnotowano jedynie 4. Dwa z nich ozdobiono rytymi żłobkami poziomymi, wykonywanymi zapewne grzebieniem, być może w jednym wypadku wątek był uzupełniony pasmem falistym. Następny fragment jest ornamentowany tylko (w zachowanej partii) skośnymi nakłuciami grzebienia czterożębnego (ryc. 99: 4). Natomiast

ostatni znamionuje, naszym zdaniem, inny etap stylistycznego zdobienia naczyń w postaci dość szerokich, modelowanych dookólnych żeberek na naczyniu słabo obtaczanym, należącym najpewniej do form esowatych, dość głębokiej miski (ryc. 99: 5). Z obiektu pochodzi kilka naczyń, głównie w postaci garnków. Omawiany obiekt 49, z naczyniami poddanymi przykrawędnemu obtaczaniu i oszczędnej ornamentyce, datowany jest co najmniej na pierwszą połowę wieku IX (lub nawet na schyłek wieku VIII?). Obok fragmentarycznie zachowanego obiektu 49 odkryto także obiekt 52/C69 (ryc. 99: 1), w postaci paleniska, z którego wydobyto 78 fragmentów naczyń. Z tego obiektu pobrano węgle drzewne do analizy C14. Uzyskany wynik był zaskakujący, gdyż po kalibracji przy prawdopodobieństwie 68,2% obejmował przedział lat 430–540 AD (Pracownia MAiE w Łodzi). Uzyskane datowanie nijak się miało do charakteru materiałów w nim odkrytych, analogicznych do tych z obiektu 49/C69, będących znacznie postarzonymi. Najpewniej jest to spowodowane domieszką starszych węgli drzewnych pochodzących z obiektu 52/C69, w który palenisko zostało wkopane, a który został wydutowany nielicznym materiałem ceramicznym na młodszy okres przedrzymski z przynależnością do społeczności kultury przeworskiej. Z taką sytuacją spotkaliśmy się jeszcze raz w przypadku obiektu 419/A67, zlokalizowanego poza skupiskami obiektów wczesnośredniowiecznych, o czym będziemy jeszcze pisać poniżej.

Natomiast młodszą fazę tej zagrody niewątpliwie wyznacza inwentarz obiektu 106/D61, z formami naczyń poddanych pełnemu obtaczaniu, z bogatym zdobnictwem oraz profilowanymi krawędziami (ryc. 102: 2–6). Ten zestaw niewątpliwie możemy sytuować już w wieku X, być może sięgającym po przełom wieków X i XI. Naszym zdaniem, mamy tutaj do czynienia z wielopokoleniową i długotrwałą zagrodą rodzinną (Z1), która ulegała rozrostowi w dwóch fazach: starszej i młodszej.

Skupisko VII zostało zapewne uchwycone jedynie fragmentarycznie, gdyż wykraczało poza granice wykopu badawczego. Obejmowało kilka niewielkich jam z materiałami ceramicznymi w liczbie od 1 do 5. Na odkrytym obszarze nie stwierdzono obiektu, który można by interpretować, jako pozostałość po budowlu naziemnej. Tylko hipotetycznie skupisko możemy zaliczyć do zagród właściwych (Z2).

Ryc. 112. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Plan zbiorczy obiektów wczesnośredniowiecznych oraz innych obiektów niedatowanych. Legenda: A – kompleks 1 (N); B – kompleks 2; C – kompleks 3 (S).

Fig. 112. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Composite plan of the early medieval features and other undated features. Legend: – complex 1 (N); B – complex 2; C – complex 3 (S).

Skupisko VIII o formie owalnej, wydłużonej, z 11 obiektami, ułożonymi w ciągu na osi NE-SW o długości około 25 m i obszarze około 3 arów. Cały ciąg od strony NE rozpoczyna rozległy obiekt 872/E20 o wymiarach $4 \times 3 \times 0,27$ m (12 m^2) będący niewątpliwie pozostałością po budynku mieszkalnym (budynek B1). Obok zlokalizowano kolejny obiekt – 267 o wymiarach $1,98 \times 2,1 \times 0,28$ m i powierzchni ponad 4 m^2 oraz zarejestrowano 30 fragmentów naczyń w wypełniku ze spalenizną. Materiały z tego obiektu wskazują na rozwinięty wiek X (ryc. 102: 7 – 11). Być może jest to także relikwyt kolejnego budynku. Przed tymi dwoma obiektami odkryto niewielkie paleniska z kamieniami (ob. 263 i 264). Również obiekt 268 z czarnym wypełnikiem dostarczył 70 fragmentów naczyń, pozostałe zawierały od 3 do 15 fragmentów (ob. 266). Datowanie całego skupiska X-XI(?) wiek. Niewątpliwie skupisko reprezentuje kolejną zagrodę (Z3).

Skupisko IX ma całkowicie odmienny charakter, bo czysto gospodarski. Obejmuje tylko dwie studnie i jedną jamę o niewiadomym przeznaczeniu. Jednak znaczne rozmiary i charakter tej jamy mogą sugerować, że może to być pozostałość jakiejś budowli naziemnej. Na uwagę zasługują odkryte w tym skupisku dwie studnie – obiekty 278/E27 i 280/E27, które omówimy dokładniej, sytuując je także w nieco szerszym kontekście terytorialnym. Obie studnie położone były w odległości około 2 m jedna od drugiej (ryc. 112, sk. IX). Wykonano je z dranic, desek, kołów i fragmentów drążonych pni dębowych. Z obserwacji stratygraficznych, jak i w oparciu o materiał ceramiczny pozyskany z ich wnętrza, można było stwierdzić ich następstwo czasowe. Studnia I (obiekt 278 – ryc. 103: 1) była starsza od studni II (obiekt 280 – ryc. 104: 1). Datowanie archeologiczne wskazywało, że studnię I wzniesiono w IX w., natomiast II w wieku następnym. Niesłychanie dobry stan zachowania obu studni pozwalał na wykonanie analiz dendrochronologicznych. Z 32 pobranych prób uzyskano daty dla 31. W oparciu o nie stwierdzono, że studnia I została wzniesiona w latach **845 – 849 AD**, a studnia II w latach **924 – 925 AD** (T. Ważny, w tym tomie). Przejdziemy teraz do krótkiego scharakteryzowania obu studni, które zostały wzniesione z drewna dębowego w podobnej technice. Miały formę czworoboczną o wymiarach wewnętrznych: studnia I około 50×80 cm, studnia II około 70×95 cm. Dłuższe boki wykonano z szerokich dranic o długości 120 – 130 cm układanych poziomo, blokowanych z zewnątrz dwoma palami na każdym boku. Natomiast boki krótsze wykonano z elementów ustawianych pionowo. W przypadku studni I były to bardzo szerokie dranice o starannie obrobionych powierzchniach, jedna z nich miała wzdłuż krawędzi wykonane dwie, dość szerokie, pazy. Odnosi się wrażenie, że były to elementy wtórnie użyte do konstrukcji studni, pierwotnie o innym przeznaczeniu. Elementy pionowe były stabilizowane od wnętrza studni ściągami drewnianymi, które jednocześnie wzmacniały konstrukcję dłuższych boków. Ściąg takie były usytuowane parami co kilka warstw dranic poziomych, tworzących dłuższe boki. W przypadku studni II krótsze boki wykonano z odcinków rozłupanych wzdłuż dębowych pni, uprzednio okorowanych i wydrążonych od środka. Elementy te ustabilizowano (przed zaciskaniem się do środka) za pomocą drewnianych ograniczników z zaciosami. Owe zaciosy stanowiły wsparcie dla krawędzi elementów pionowych. W obu studniach na dnie ujawniono warstwy kamieni, które stanowiły zapewne wraz z piaskiem swego rodzaju filtr. Wysokość zachowanych konstrukcji wynosi około 180 – 190 cm, co z partią niezachowaną daje głębokość studni od powierzchni obecnego gruntu około 280 – 300 cm. Na podstawie uzyskanych dat dendrochronologicznych możemy przypuszczać, że studnia I mogła być użytkowana około 80 lat i ze względu np. na jej zamulenie lub też większe zapotrzebowanie na wodę rozrastającej się osady, w latach 924 – 925 AD powstała studnia druga. Analiza fragmentów ceramiki z jej wnętrza, jak i materiałów z osady pozwala przypuszczać, że była ona użytkowana nieco dłużej, najpewniej do początków wieku XI.

Trzeba w tym miejscu zwrócić uwagę na inwentarze ceramiczne odkryte w obu studniach. Ze studni I pozyskano fragmenty płaskich den podkreślonych naczyń obtaczanych z wyraźnymi odciskami osi koła garncarskiego (ryc. 103: 2, 3) lub ich pozbawionych bez podkreślenia samego dna (ryc. 103: 4, 5). Większość z nich nie nosi śladów podsypki, ale jeśli już taka jest, to jest to zazwyczaj gruby tłuczeń lub piasek. Jeśli chodzi o technologię wykonania należy zwrócić uwagę na przewagę masy ceramicznej opartej na grubym tłuczniu i to najczęściej w dużej ilości receptury D12 (D123). Gruby tłuczeń notowany jest w zasadzie we wszystkich fragmentach, w większym, czy w mniejszym udziale. W studni II odkryto dna lekko wklęsłe, z wyraźnymi wałkami dookolnymi (ryc. 104: 2, 3). Jedno z naczyń, zapewne garnek esowaty, jest zdobiony prawie do samego dna dookolnymi gęstymi żłobkami. Należy do naczyń poddanych pełnemu obtaczaniu aż po dno. Zostało ono wykonane w recepturze opartej na dużym udziale piasku

D432 (D4321). Tak dobre datowanie obiektów przekłada się na datowanie materiałów ceramicznych w nich znalezionych. Ma to znaczenie zwłaszcza w określeniu chronologii naczyń całkowicie obtaczanych, zdobionych żłobkami, z czym mamy do czynienia w przypadku studni II z Rogaszyna oraz w odniesieniu do studni z Bochenia, datowanej na lata **826 – 827 AD**, z jakimiś dodatkowymi pracami przeprowadzonymi w latach 835 – 849 (F. Biermann, M. Dulinicz 2001, s. 98, 103). Takie odkrycia wskazują, że te zaawansowane technicznie naczynia, całkowicie obtaczane i bogato zdobione pojawiają się na tym obszarze (jak i szerszym) co najmniej od pierwszej połowy X w. (F. Biermann, M. Dulinicz 2001, s. 105).

Studnia z Bochenia nad Bzurą została zarejestrowana na stanowisku (osada i gród) położonym w odległości około 20 km na wschód od osady w Rogaszynie (F. Biermann, M. Dulinicz 2001). Różni się ona konstrukcją od tych rogaszyńskich, gdyż została wzniesiona z dranic na zrąb. Cechami, które łączą ją ze studniami z Rogaszyna są: czworoboczna konstrukcja, głębokość posadowienia, wymiary wewnętrzne, obecność kamieni oraz datowanie. Autorzy tego odkrycia podkreślali, że była to wówczas pierwsza studnia zarejestrowana na osadzie ze starszych faz wczesnośredniowiecznych w trakcie systematycznych prac archeologicznych (F. Biermann, M. Dulinicz 2001, s. 103). W takiej sytuacji studnie z Rogaszyna w chwili odkrycia były drugimi i trzecimi takimi znaleziskami (B. Muzolf 2004). Tych ustaleń zdaje się nie zna M. Kwiatkowska, uznając studnię z niezbyt odległej osady w Łękach Górnych, gm. Krzyżanów, datowaną dendrochronologicznie na rok **868 AD**, za młodszą tylko od tej z Chodlika i Bochenia (M. Kwiatkowska 2008, s. 178). Znaczące jest także datowanie następnej studni odkrytej na osadzie z tego regionu, w Łękach Majątku, która uzyskała jeszcze starsze daty wzniesienia, obejmujące lata **803 – 805 AD**. Ostatnimi czasy doszła jeszcze data ze studni 1 z Tumu pod Łęczycą, ale o chronologii znacznie młodszej, bo odnoszącej się do początków **996 AD** (W. Stasiak, M. Trojan 2014a, s. 103).

Z tego zestawienia dat wznoszenia studni na osadach wynika, że w tym regionie Polski Środkowej, w początkach IX w., być może zwłaszcza w latach: **803/805 – 826/827 – 845/849 AD**, doszło być może do wzmożonej(?) akcji osadniczej. Można dopuszczać możliwość, iż pozostaje to w związku z być może powstającymi „opolami” grodowymi w Bocheniu i Tumie/Łęczycy. Ostatnio uzyskane daty dla Tumu wskazują, że gród z I fazy mógł powstać „bądź w końcu VIII, bądź w IX w. n.e., ewentualnie najpóźniej w początkach wieku X [...], co jest mało prawdopodobne” (M. Kara 2009, s. 350). Ostatnie, szeroko zakrojone badania Tumu, przeprowadzone w latach 2009 – 2011 te datowania zweryfikowały i potwierdziły, gdyż pozyskano serię dat C14 wskazujących, że najstarsze umocnienia z fazy IA powstały zgodnie z ustaleniami M. Kary w samym końcu VIII w. n.e. lub na samym początku wieku IX, a z fazy IB, już w oparciu o daty dendrochronologiczne, ich początek wyznaczono na przedział lat 859 – 866 AD, a z fazy IC na lata 898 – 899 AD (W. Stasiak, M. Trojan 2014b, s. 70).

Oba stanowiska mają duże znaczenie dla zanalizowania kształtowania się struktur wczesnośredniowiecznego osadnictwa nad Bzurą, poprzedzającego formowanie się wczesnopiastowskiego państwa Polan. Uzyskane daty dendrochronologiczne ze studni ze stanowisk w Bocheniu, Rogaszynie, Łękach Majątku wskazują, że wzmiankowane osady wpisują się w ten sam nurt przemian.

Skupisko III, nawiązuje układem obiektów do skupiska VIII, które w liczbie 9 (datowane materiałem ceramicznym) są usytuowane wzdłuż osi N-S na odcinku około 25 m. Dwa duże obiekty zlokalizowano na końcach tej osi oraz trzeci usytuowany w centrum. Na N jest to obiekt 227 o wymiarach 2,14 × 3,7 × 0,16 m, z którego pozyskano 46 fragmentów naczyń, oraz kości zwierzęce i grudki polepy, z datowaniem IX-X w. (ryc. 100: 12 – 15). Na końcu S odkryto obiekt 545 o wymiarach około 4 × 3 m (12 m² powierzchni). Pomiędzy tymi dwoma potencjalnymi domami zarejestrowano obiekt 854 (2,64 × 2,26 × 0,29 m) (ryc. 110: 9), z którego wydobyto jedynie 3 fragmenty ceramiki i grudki polepy. Powyższe obiekty możemy interpretować jako pozostałości budynków mieszkalnych (B1-N i B2-S) oraz być może środkowy, jako gospodarczy (B3). Z innych obiektów pozyskano nieliczne materiały, jak np. z obiektu 517/C86 (ryc. 100: 10, 11). Datowanie analogiczne, w ramach IX-X/XI wieku. Omawiane skupisko jest niewątpliwie zagrodą właściwą (Z4).

Skupisko IV zostało zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie skupiska III (niejako na jego tyłach) i przyjmuje również formę wydłużonego układu 9 obiektów na osi NE-SW o długości około 15 m, z obszarem rzędu 2 – 2,5 arów. Mamy tutaj do czynienia z czterema obiektami (ob. 825, 826, 239 i 234) o powierzchniach odpowiednio: 2,6 m², 3,6 m², 4 m² i 3,2 m². Wydaje się, że niektóre z nich mogły wchodzić w skład budynków o charakterze mieszkalnym, jednak eksploracja wypełniak tych obiektów dostarczyła

jedynie pojedynczych fragmentów naczyń w liczbie od 3 do 8 (ob. 826). Również pozostałe obiekty to inne płytkie jamy i tzw. pojedyncze doły posłupowe z pojedynczym materiałem zabytkowym. Datowanie skupiska mieści się w ramach IX-X w. Wydaje się, że tylko hipotetycznie możemy zaliczyć je do zagród, jako Z5. Być może skupisko IV pozostaje w jakimś związku rodzinnym ze skupiskiem III i tamtejszą zagrodą Z4.

Skupisko VI. Jakkolwiek stwierdzono w nim jedynie pięć/sześć obiektów datowanych materiałami ceramicznymi, to ich rozkład przestrzenny nawiązuje do układu rozpoznanego w skupisku I (zagroda 1), gdzie szereg obiektów otacza budowlę centralną. W tym skupisku jest nim „czworoboczny” obiekt 46 o wymiarach $3,3 \times 2,26 \times 0,38$ m i powierzchni $7,5 \text{ m}^2$ (ryc. 98: 3; 109: 1). Z jego wypełniska w postaci jasnoszarej próchnicy z grudkami polepy pozyskano 24 fragmenty ceramiki (ryc. 98: 4–6). Co istotne, w ramach tego obiektu ujawniono także palenisko (ob. 47 o wymiarach $1,18 \times 1,08$ m), z którego wydobyto 70 fragmentów naczyń oraz grudki polepy (ryc. 98: 7). Pozyskane materiały możemy jednoznacznie datować na drugą połowę wieku IX i początki wieku X. Niewątpliwie obiekt 46/47 stanowi relikw budynku mieszkalnego (B1). Trzy kolejne obiekty otaczają ten centralny. Obiekt 160 to owalna, nieckowata jama o wymiarach $1,4 \times 2,2 \times 0,18$ m z wypełniskiem w postaci szaro-brunatnej próchnicy z węgielkami drzewnymi, w której zarejestrowano 14 fragmentów naczyń. Niewątpliwie jako pozostałości kolejnego budynku – B2 (lub dwóch mniejszych) należy rozpatrywać „dwa” łączące się obiekty 100 i 839 (eksplorowane w dwóch pasach arów i kolejnych latach). Łączny wymiar obiektu 100/839 to około 5×3 m, czyli około 15 m^2 powierzchni. Trzecią budowlę upatrujemy w obiekcie 45 o wymiarach $3,3 \times 2,22 \times 0,16$ m i powierzchni wynoszącej $7,3 \text{ m}^2$. Nie można wykluczyć, iż w skład tej budowli (B3), wchodziły także trzy doły posłupowe (ob. 82, 89, 96). Jeżeli tak było, byłby to budynek o powierzchni rzędu 15 m^2 , być może z jakimś podcieniem wspartym na słupach. Z obiektu 45 wydobyto ponad 50 fragmentów naczyń oraz fragment kamiennej oselki. Datowanie całego skupiska sytuujemy w ramach IX-X w. i uznajemy jednoznacznie za zagrodę rodzinną (Z6).

Powyższe skupiska tworzą niejako rdzeń omawianej osady, otaczając plac z jednym skupiskiem – nr II.

Skupisko II lokalizujemy na obszarze wyznaczonego przez nas prawdopodobnego placu centralnego. Przyjmuje ono formę owalną obejmującą obszar rzędu tylko 2 arów, grupując około 10 obiektów w postaci niewielkich jam i dołów posłupowych usytuowanych na osi W-E, o długości rzędu 20 m. Żaden z obiektów nie daje podstaw by upatrywać w nim relikw budowy o charakterze mieszkalnym. Również znikoma ilość materiałów zabytkowych wskazuje na niezbyt intensywne wykorzystywanie tego terenu. Obiekty z tego skupiska są datowane analogicznie, jak w innych, w ramach IX-X w., o czym świadczy m.in. zawartość niewielkiej jamy (ob. 257/C87) (ryc. 101: 1–7).

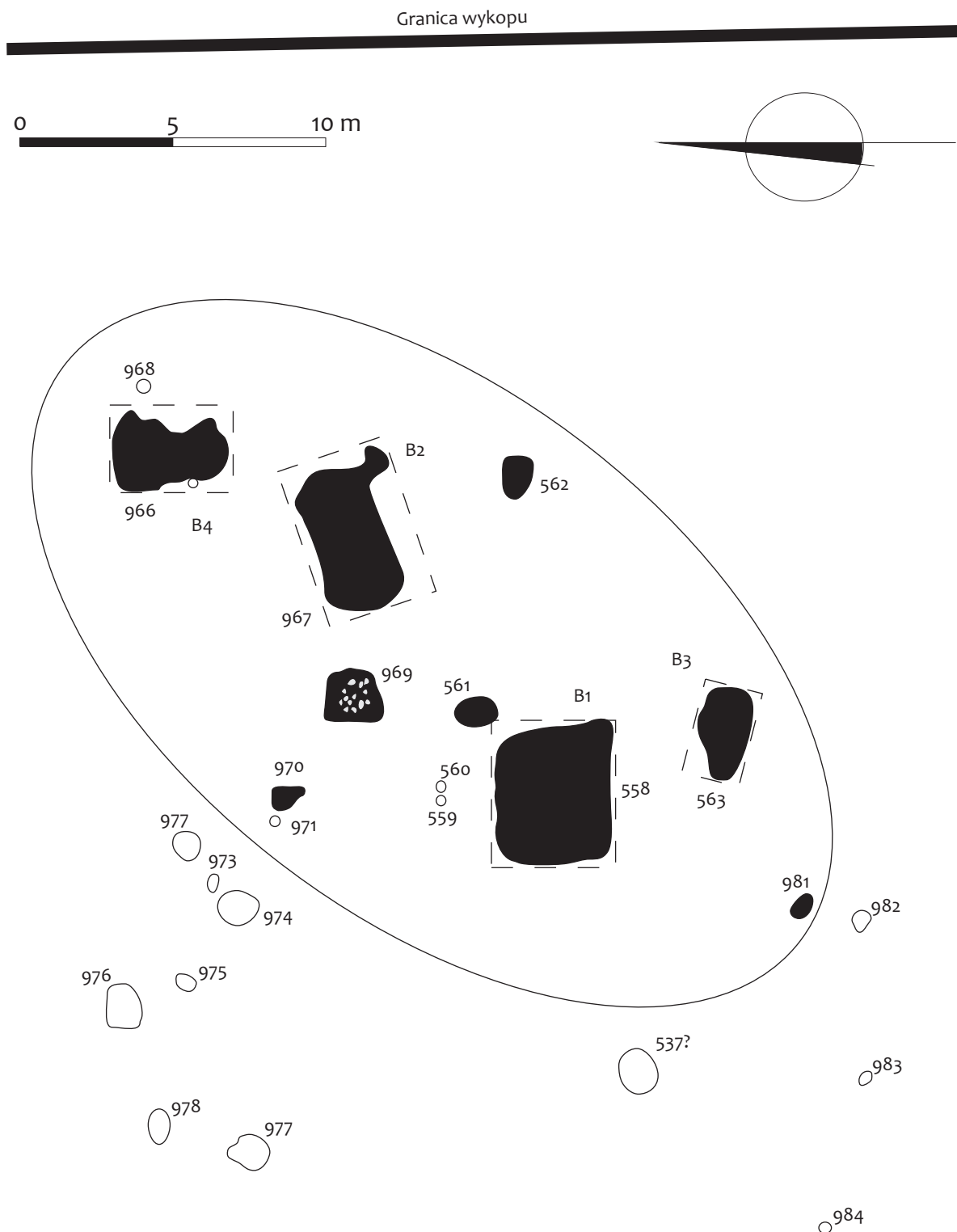
Dwa kolejne skupiska, V i X, są zlokalizowane na zewnątrz centrum osady od strony zachodniej.

Skupisko V, obejmuje 4 obiekty datowane materiałem ceramicznym, położone wzdłuż osi NE-SW o długości 20 m. Wyróżnia się obiekt 137/C44 o wymiarach $3,3 \times 2,2 \times 0,68$ m i powierzchni $7,26 \text{ m}^2$ (ryc. 111: 1). Z jego wypełniska w postaci m.in. spalenizny i przepalonych kamieni wydobyto 167 fragmentów naczyń. Można zapewne interpretować go jako pozostałość budowli mieszkalnej. Z obiektu 136/C43 ($1,7 \times 1,6 \times 0,2$ m) wydobyto 15 fragmentów naczyń, a z obiektu 763/C52 ($1,58 \times 1,2 \times 0,18$ m) kolejne 5. Datowanie skupiska mieści się w ramach IX-X w. Jednoznacznie uznajemy je za relikw zagrody Z7, z budynkiem mieszkalnym.

Skupisko X. Z tym skupiskiem są pewne problemy, gdyż obejmuje ono jedynie trzy rozrzucone, duże obiekty – jamy o nieokreślonej funkcji, ustawione w ciągu W-E. Obiekt 543/E4 ($1,9 \times 1,9 \times 0,21$ m) to jama o powierzchni $3,6 \text{ m}^2$. W wypełnisku zarejestrowano m.in. węgle drzewne oraz 19 fragmentów naczyń. Kolejny, to obiekt 867/C93 ($3,5 \times 3,28 \times 0,18$ m) o powierzchni $11,5 \text{ m}^2$, niestety bez materiału zabytkowego. Trzecim obiektem (ob. 569/C93) była jama. Być może skupisko stanowi relikw zagrody Z8. Datowanie w ramach IX-X w.

Opisana powyżej osada z kompleksu 1, którą nazywamy centralną, nie wyczerpuje wszystkich elementów składowych osadnictwa z tego poziomu chronologicznego. Kolejne obiekty wchodzą w obręb wyróżnionych mniejszych kompleksów 2 i 3.

Kompleks 2 tworzą obiekty, które zlokalizowano w centralnej części badanego obszaru, ale w pewnym oddaleniu od kompleksu 1, uznanego za pozostałości rozbudowanej osady (ryc. 112). Kompleks ten

Ryc. 113. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Kompleks 2, plan skupiska 2/1.

Fig. 113. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Complex 2, plan of cluster 2/1.

wyraźnie rozpada się na dwa mniejsze, wyróżniane przez nas, skupiska – 2/1 i 2/2, oddalone od siebie o około 30 – 40 m.

W skład większego z nich, skupiska 2/1, wchodzi co najmniej dziewięć obiektów datowanych materiałem ceramicznym oraz potencjalnie kilka następnych obiektów, ale pozbawionych materiałów datujących (ryc. 113). Wśród obiektów datowanych aż cztery mogą być podstawą budowli naziemnych (budynków). Największym wśród nich o czworobocznym (prawie kwadratowym) zarysie jest obiekt 558/G90, o wymiarach $4,1 \times 3,45 \times 0,32$ m i powierzchni rzędu 14 m^2 (B1). Pozyskano z niego ponad 70 fragmentów naczyń (ryc. 105: 1 – 10), kości zwierzęce i przęślik, a także fragment dna naczynia z intencjonalnie wykonanym dużym otworem (ryc. 105: 2). Obok zlokalizowano obiekt 967/H71, o wymiarach $4,9 \times 3,3 \times 0,23$ m i powierzchni około 16 m^2 (B2). Z jego wypełniska, w postaci czarnej próchnicy i węgla drzewnych, pozyskano ponad 122 fragmenty naczyń oraz przęślik (ryc. 106: 1 – 8). Pomiedzy tymi obiektami ujawniono palenisko – obiekt 969, z którego pozyskano blisko 70 fragmentów naczyń gorą obtaczanych oraz fragment żarna rotacyjnego (ryc. 106: 9 – 12). Kolejne dwie jamy są mniejsze. Obiekt 563 ma wymiary $3 \times 1,8 \times 0,2$ m, czyli ponad 5 m^2 i został oznaczony jako budynek B3 (ryc. 100: 8, 9). Obiekt 966 o dużych rozmiarach wynoszących $3,72 \times 2,66 \times 0,57$ m i powierzchni blisko 10 m^2 może tworzyć kolejny budynek B4 o konstrukcji półziemiankowej (głębokość – 57 cm). Jednak przemieszana (wielokulturowa) zawartość tego obiektu z jedynie 7 fragmentami naczyń wczesnośredniowiecznych, przy braku węgla drzewnych, spalenizny itd. raczej wyklucza jego charakter mieszkalny. W takiej sytuacji budynki B3 i B4 mogą być pozostałościami po budowlach o przeznaczeniu gospodarskim. Może za tym przemawiać także ich usytuowanie względem omawianych wcześniej hipotetycznych budynków mieszkalnych B1 i B2. Materiały zabytkowe, pozyskane z poszczególnych obiektów, wskazują jednoznacznie na co najmniej dwufazowość rozwoju tego skupiska, które niewątpliwie zaliczamy do zagród. Analiza materiałów pozwala wysnuć wniosek, że do fazy starszej przynależą m.in. obiekty 969/H71 (palenisko) oraz 967/H71, stanowiący budynek mieszkalny B2. Fazę starszą należy datować w ramach wieku IX i początków wieku X(?). Fazę młodszą wyznaczają z kolei obiekty 558, stanowiący dom mieszkalny B1 oraz 563, tworzący zapewne budynek gospodarczy B3. Faza młodsza to jednoznacznie zaawansowany wiek X, być może po początki wieku XI. Można w takiej sytuacji jednoznacznie dopuszczać możliwość, iż omawiane skupisko 2/1 jest pozostałością zabudowań być może zagrody dwupokoleniowej, która uległa rozbudowie.

Skupisko 2/2 (ryc. 114) obejmuje trzy (datowane) obiekty: 965 ($3,3 \times 1,62 \times 0,2$ m), 961 ($3,1 \times 1,4 \times 0,64$ m) i 962 ($1 \times 1 \times 0,17$ m). Dodatkowo jeszcze jeden obiekt, 625, położony w bliskości obiektu 965, jakkolwiek bez materiału datującego, to ze względu na swoje rozmiary wynoszące $2,92 \times 1,52 \times 0,42$ m, może być rozpatrywany wspólnie z nimi. Ich powierzchnie mieszczą się w przedziale $4,4 - 5,4 \text{ m}^2$, analogicznie jak w innych skupiskach. Odpowiadają m.in. budynkom B3 i B4 ze skupiska 2/1, którym teoretycznie przypisaliśmy funkcje gospodarskie. Ze względu na charakter ich wypełnisk, w przypadku obiektów 965 i 625 jest to czarna próchnica ze spalenizną, a w obiekcie 961 przepalone kamienie i grudki polepy, dopuszczamy możliwość, iż należy je rozpatrywać jako tzw. jamy przypaleniskowe, wchodzące w skład budynków naziemnych. Skądinąd minimalna liczba materiałów zabytkowych w obiektach (ob. 965 – 3 fragmenty, 961 – 4 fragmenty, 962 – 1 fragment) oraz w warstwie kulturowej (ryc. 84) poddaje w wątpliwość funkcjonowanie ponad nimi budynków o charakterze mieszkalnym, lecz nie wyklucza konstrukcji o przeznaczeniu gospodarskim. Analiza omawianych obiektów sugeruje, że mogły to być np. budowle o konstrukcji szafasowej. Naszym zdaniem, brak jednoznacznych podstaw do uznania tego skupiska za klasyczną zagrodę, w takiej sytuacji być może jest to element składowy zagrody właściwej ze skupiska 2/1.

Mała liczba charakterystycznych materiałów ceramicznych (8 fragmentów) z tego skupiska uniemożliwia dokładniejsze datowanie, które należy uznać za analogiczne jak w skupisku 2/1, raczej z młodszej (2) fazy rozwoju tej podstawowej zagrody.

Kompleks 3 jest najmniejszy i mocno odsunięty od dwu poprzednich, zwłaszcza od kompleksu 1 na południe (ryc. 112). W jego obrębie stwierdzono 8 obiektów datowanych materiałami ceramicznymi, z których najpewniej trzy można interpretować jako pozostałości budowli naziemnych. Cały kompleks tworzy formę owalu, obejmującą około 6 arów. W jego centrum zlokalizowano dwa duże obiekty 1010 (B2) ($4,1 \times 2,72 \times 0,23$ m, ryc. 109: 2) i 1018 (B1) ($4,86 \times 2,12 \times 0,14$ m, ryc. 107: 1) o powierzchniach rzę-

du 11 m², które uznajemy za relikty dwóch budynków B1 i B2 o charakterze mieszkalnym. W ich wypełni- skach zarejestrowano dość bogate inwentarze. Z budynku B1 oprócz fragmentów naczyń (ryc. 107: 2 – 4) pozyskano także przeszłik, natomiast z B2 tylko fragmenty naczyń (ryc. 108: 1 – 6). W bliskości tychże bu- dynków zlokalizowane zostały również inne obiekty – palenisko o formie czworobocznej – obiekt 1019 (ryc. 110: 7), z którego wydobyto m.in. fragmenty puchara na pustej od zewnątrz stopce (ryc. 107: 5 – 10) oraz jamę – obiekt 1016 (3,32 × 1,4 × 0,28 m), której towarzyszył dół posłupowy – obiekt 1015. Być może do tej grupy należy też zaliczyć dalsze obiekty, określone jako jamy, ale bez materiałów zabytkowych (ob. 1004, 1005, 1011, 1012). Dwa z nich, zlokalizowane obok budynku B2 (ob. 1011, 1012) tworzą być może układ dwusłupowy, który można interpretować jako rodzaj konstrukcji do np. suszenia. Na obwodzie tego zespołu, poza hipotetycznymi budynkami B1 i B2 (na ich tyłach?), znajdują się dwie następne jamy o sporych rozmiarach. Jama (ob. 992) o czworobocznej formie i wymiarach 3,24 × 1,74 × 0,12 m oraz po- wierzchni około 6 m², może sugerować, że jest to także pozostałość po jakimś budynku B3, o przeznacze- niu gospodarsko-mieszkalnym, zwłaszcza, że nie można wykluczyć w jego obrębie istnienia paleniska. W obiekcie tym zarejestrowano liczny inwentarz fragmentów naczyń oraz fragment kamiennej oselki. Natomiast obiekt 1020 o formie owalnej (1,9 × 1,78 × 0,06 m) i powierzchni rzędu 3,5 m² to najpewniej jama o nieznanym celu z 12 fragmentami ceramiki. W tym kompleksie mamy być może do czynienia z sytuacją podobną do tej z kompleksu 2 i skupiska 2/1. Tam także zarejestrowaliśmy dwa potencjalne domy mieszkalne z paleniskiem pomiędzy i jednym budynkiem gospodarsko-mieszkalnym na zapleczu. Z tego też powodu nasza interpretacja kompleksu 3 idzie w kierunku uznania go za pozostałość zagrody dwurodzinnej (dwpokoleniowej).

Datowanie materiałów ceramicznych z tego kompleksu należy sytuować co najmniej między drugą połową wieku IX, a wiekiem X. Odnotowujemy tutaj współwystępowanie jeszcze naczyń słabo obtaczanych w górnej części oraz naczyń poddanych już pełnemu obtaczaniu. Cały ten tzw. kompleks 3 obiektów tworzy, naszym zdaniem, osobny organizm osadniczy i ma również dość charakterystyczne usytuowa- nie. Obiekty tego kompleksu znajdują się w niejakiemu odosobnieniu od pozostałych i rozciągają się bez mała równolegle do lewej krawędzi doliny pierwotnego nurtu jednego z ramion Moszczenicy. O tej sy- tuacji jeszcze w podsumowaniu.

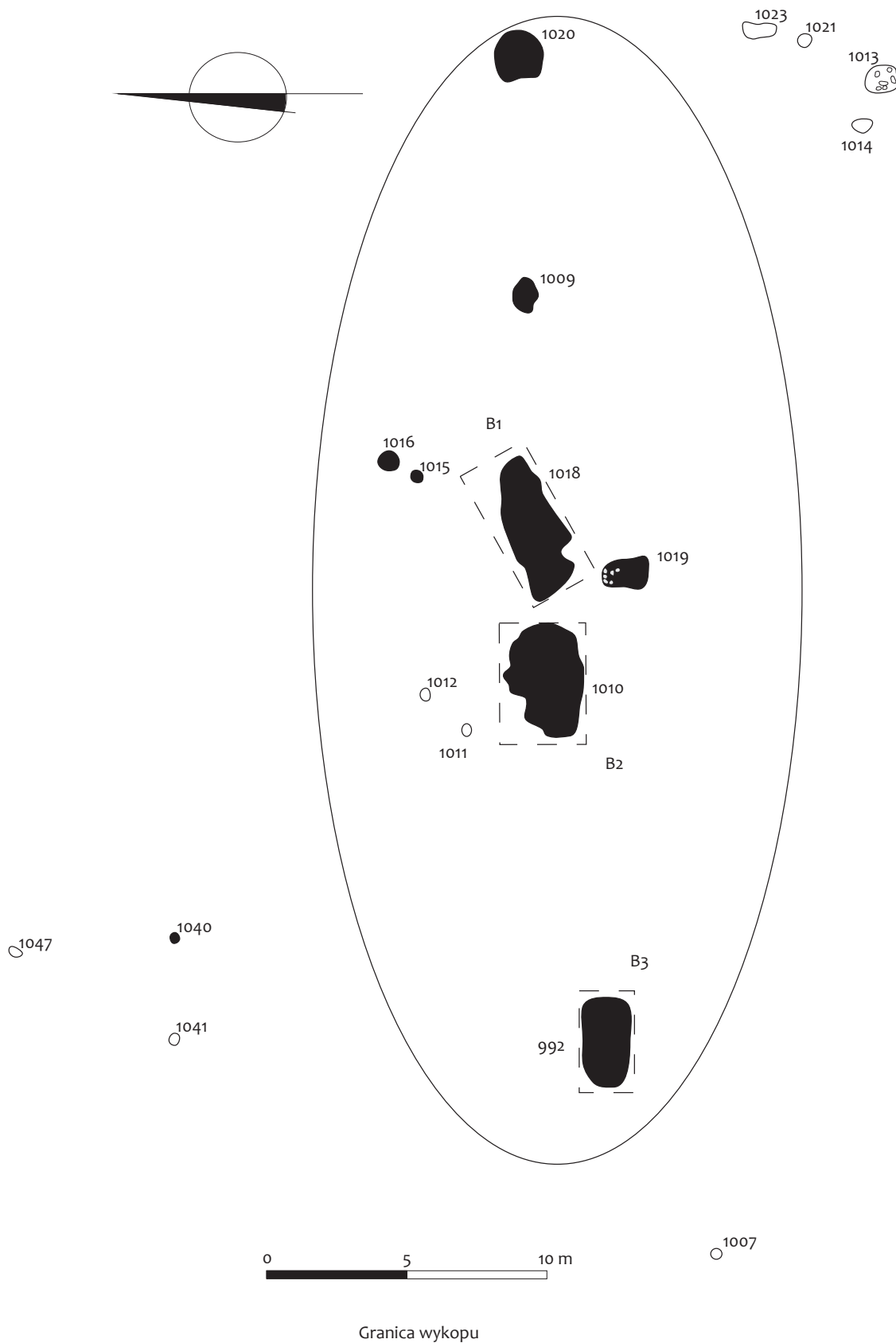
Oczywiście poza tymi „zwartymi” kompleksami obiektów na obszarze objętym badaniami zareje- strowano także odosobnione, pojedyncze obiekty z tego poziomu chronologiczno-kulturowego. Są to najprawdopodobniej obiekty powstałe w wyniku eksploatacji terenu przez zamieszkujące tutaj grupy ludzkie, podobnie zresztą zapewne i wiele innych bez podstaw do datowania.

Przejdźmy teraz do podsumowania odkrytych reliktyw osadnictwa wczesnośredniowiecznego w po- szczególnych wyróżnionych przez nas strefach/kompleksach. Poddając analizie układ rozplanowania przestrzennego kompleksu 1 uznaliśmy, że mamy do czynienia z pozostałością osady o złożonym cha- rakterze zabudowy przestrzennej. Uważamy, iż centrum rozpatrywanej osady tworzy 7 wyróżnionych przez nas tzw. skupisk. Sześć z nich (I, VII, VIII, IX, III/IV i VI) lokalizujemy w przybliżeniu na obwo- dzie koła o średnicy rzędu 70 m. Owe skupiska otaczają, według nas, owalny plac centralny o średnicy rzędu 45 m. Na placu zlokalizowano niewielkie skupisko II. Natomiast kolejne dwa skupiska – V i X ujawniono na zewnątrz centralnego wieńca skupisk obiektów, składających się na omawianą osadę. Wy- różnione przez nas skupiska obiektów to potencjalne zagrody poszczególnych rodzin tworzących osadę. Tym niemniej nie wszystkie skupiska takimi zagrodami są, niekiedy spełniają inne funkcje. Tak jest m.in. w przypadku osady w Rogaszynie.

Ostatecznie uznajemy, że centrum osady tworzyło 6 rodzin w zagrodach ulokowanych na $\frac{3}{4}$ obwodu wokół placu centralnego, pozostawiając otwarty ten wieńiec zagród od strony SW. Tą „wolną” przestrzeń w obwodzie zabudowy wypełniało skupisko IX, o charakterze gospodarskim, wspólne dla całej społecz- ności osady, będące zespołem dwóch studni. Naszym zdaniem, również skupisko II, znajdujące się w ob- rębie placu osady, miało przeznaczenie gospodarskie, nie było zagrodą właściwą.

Być może wynikiem rozwoju osady było powstanie zagród/zagrody położonych na zewnątrz wieńca centralnego w liczbie dwóch: Z7 (skupisko V) oraz ewentualnie Z8 (skupisko X).

Z analizy skupisk tworzących ową osadę jawi się jeszcze jeden istotny wniosek. Jak się wydaje, sku- piska zidentyfikowane jako zagrody były tworzone według dwóch odmiennych zasad. Skupiska I i VI, tworzące zagrody Z1 i Z6, powstały w zasadzie na planie koła (owalu), gdzie obiekt (budynek) centralny

Ryc. 114. Rogaszyn stan. 2-4, gm. Piątek. Plan kompleksu 3.

Fig. 114. Rogaszyn site 2-4, commune of Piątek. Plan of complex 3.

był otoczony kuliście innymi obiektami. Średnica tych rozbudowanych kolistych zagród to około 20 m. Natomiast pozostałe skupiska, które możemy uznać za odkryte w całości, były realizowane w układach liniowych. Tak jest w przypadku skupisk, z których 5 to zagrody: II, VIII (Z3), III (Z4), IV (Z5), V (Z7) i X (Z8?). Długość tych ciągów obiektów wynosi około 20–25 m.

Natomiast osadnictwo z kompleksu 2 i 3 omówimy wspólnie gdyż jest ono bardzo podobne. W kompleksie 2 mamy do czynienia z dwoma skupiskami, które ostatecznie zidentyfikowano jako kolejne dwie zagrody Z9 i Z10, i to w formie rozbudowanej (z kilkoma budynkami). Z kolei w kompleksie 3 jest to także rozbudowana struktura, którą identyfikujemy z kolejną zagrodą Z11. Co istotne, wszystkie one zostały zrealizowane w myśl zasady II zastosowanej na osadzie centralnej, czyli zasadniczo w ciągach liniowych układu obiektów.

Sprawą otwartą jest określenie charakteru powiązań pomiędzy osadą centralną, a „gniazdowo” rozlokowanymi zagrodami: Z9, Z10 i Z11, aczkolwiek czas funkcjonowania tych „oddzielnych” jednostek osadniczych jest, jak się wydaje identyczny, i odnosi się do 2 połowy wieku IX i wieku X, z trwaniem być może po początki wieku XI.